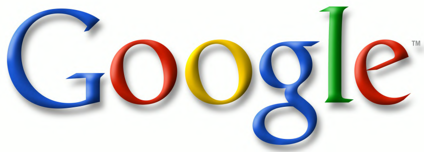

FARAGO

A Vizügyi Szolgálat Szervezete

1902

...lésügyi minister kiadványai:

*Kaphatók a **m. kir. földmivelésügyi ministeriumban.** Lelkészeknek és tanítóknak, a meddig a készlet tart, **ingyen** küldetnek meg, ha ezen kérelmükkel egyszerü levélben vagy levelezőlapon a m. kir. földmivelésügyi ministeriumhoz fordulnak.*

Nemzetközi buza- és liszt-forgalom 1880—1895-ig.
Utmutatás a peronospora elleni védekezésre.
Vezérfonál a philloxerás szőlőknek szénkéneggel való gyéritésére.
Utmutatás a szőlőmoly és szőlőilocza irtására.
Utmutatás a lisztharmat ellen való védekezésre.
Utmutatás a mezei egerek irtására.
Utmutatás a káposztapillangó irtására.
Védekezés a gabonafutrinka ellen.
Kendertermelési utmutató.
A külföldi borértékesitő szövetkezetek.
Termeljünk gyümölcsöt! (Magyar, román, szerb tót és ruthén nyelven.)
A magyar gazda kincsesháza.
Utmutatás a must és bor okszerü kezelésére. (Magyar, német, román, szerb és tót nyelven.
A homoki szőlőmivelés.
Fatenyésztés.
Magyarország összes termésének eredménye, 1893—1894.
Gabona-árak hanyatlásáról. 1895.
Madarak hasznáról és káráról.
Burgonyatermelési utmutató.
Komlótermelés Magyarországon.
Pisztrángtenyésztés.
Édesvizi halászat és haltenyésztés.
A gazdasági munkásügyekről.

---

*Kaphatók ifj. **Nágel Ottó** bizományos könyvkereskedőnél (Budapest, VIII., Muzeum-körut 2. szám) és minden nagyobb vidéki könyvkereskedő utján.*

A magyar királyi állami lótenyész-intézetek és a gödöllői koronauradalom. Ára 1 korona.
Huspárolók és desinfektorok. Ára 20 fillér.
Magyarország mezőgazdasági szakoktatási intézményei. Ára 1 korona.
Magyarország földmivelése 1896-ban. Ára 4 korona.
Szőlőbetegségek. Ára 1 korona.
Kisérletügyi közlemények. 1898—1901. évfolyam. Ára füzetenkint 60 fillér.
Magyar korona országainak mezőgazdasági statisztikája 1895. és 1896. évben (magyar, német). Ára I. kötet 10 korona, II. kötet 15 korona, III. kötet 2 korona.
Gazda-czimtár (magyar és német). Ára 15 korona.
Magyarország földmivelésügye 1896., 1897. kötetenkint 2 kor., **1898., 1899., 1900.** kötetenkint 1 kor.
Árvédelmi füzesek telepitése. Ára 50 fillér.
A fatenyésztés. IV. átjavitott kiadás. Ára 1 korona.
Utmutatás a szőlőmivelésre. II. kiadás. Ára 1 korona.
Mezőgazdasági vezérfonál néptanitók számára. III. kiadás. Ára 2 korona.
Állategészségügyi évkönyv 1896—1900. (magyar és német). Ára 2 korona.
Rét- és legelőmivelés, gyakorló és tanuló gazdák részére. Ára 1 korona.
Utmutatás a must és bor okszerű kezelésére. (Magyar, német, román, szerb és tót nyelven.) Ára 40 fillér.
A homoki szőlőmivelés. Ára 40 fillér.
A magyar gazda kincsesháza. II. kiadás. Ára 1 korona.
Magyar pomológia. (Magyar és franczia nyelven.)
Madarak hasznáról és káráról. Ára 1 korona.
Termeljünk gyümölcsöt. Ára 50 fillér.
Pisztrángtenyésztés. Ára 40 fillér.
Édesvizi halászat és haltenyésztés. Ára 1 korona.

1901. *A m. kir. földmívelésügyi minister kiadványai.* 25. szám.

A VÍZÜGYI SZOLGÁLAT SZERVEZETE

DARÁNYI IGNÁCZ
M. KIR. FÖLDMÍVELÉSÜGYI MINISTER MEGBÍZÁSÁBÓL

ÍRTA

FARAGÓ LIPÓT
MIN. OSZTÁLYTANÁCSOS

MEGJELENT FRANCZIA NYELVEN A PÁRISI 1900. ÉVI NEMZETKÖZI KIÁLLITÁS ALKALMÁBÓL «L'ADMINISTRATION DES EAUX EN HONGRIE» CZÍMEN.

BUDAPEST,
PALLAS RÉSZVÉNYTÁRSASÁG NYOMDÁJA
1902

Forty
F

A vízügyi szolgálat szervezete a m. kir. földmívelésügyi ministeriumban.

Az 1848:III. t.-cz. alapján alakított első magyar felelős ministerium beosztása szerint a vízügyek állami administratiója, valamint a folyammérnöki szolgálat az összes vízszabályozási, ármentesítési és hajózási ügyekkel együtt a volt közm. és közlekedésügyi ministerium ügyköréhez tartozott 1889. évi junius hó 15-éig; a kulturmérnöki műszaki szolgálatot 1877—79. években a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeriumban léptették életbe, miáltal a vízhasznosítással és lecsapolással kapcsolatos talajjavítási munkák tervezése és kivitele feletti felügyelet a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeriumban nyert átmeneti elintézést, míg az 1885:XXIII. t.-cz. a vízi ügyek administratióját a két nevezett ministerium között megosztván, a vízrendezési (mederszabályozás, partbiztosítás, árvédelem és ezzel kapcsolatos vízlevezetés) ügyeket a volt közm. és közl. ministeriumhoz, az összes vízhasználati (öntözés, alagcsövezés, lecsapolás, sankolás és mocsárkiszárítás stb.) ügyek administratióját végleg a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministerium ügykörébe utalta, és ezen ügykör műszaki szolgálatának betöltésére a kulturmérnöki intézmény végleges szervezését vonta maga után.

A közlekedési eszközök fejlődése, utak, vasutak építése az ipar és kereskedelem fellendülésének egyrészt, a vízszabályozó, ármentesítő és talajjavítási munkák másrészt a mezőgazdaság emelésének oly hathatós eszközéül bizonyultak, hogy a kormány 1889. évben indíttatva érezte magát az említett két ministerium ügykörének új beosztásával a törvényhozásnak egy javaslatot bemutatni, a mely az 1889:XVIII. t.-czikkben törvényerőre emelkedvén, a közm. és kereskedelemügyi ministeriumból a mezőgazdasággal kapcsolatos egyéb ügyekkel az összes vízügyeket a földmívelésügyi ministeriumba, ellenben az ipar és kereskedelem ügyeit a volt földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeriumból a közm. és közl. ministerium helyett szervezett kereskedelemügyi ministeriumba

utalta, és egyúttal utasította a ministeriumot, hogy a két újonan szervezett ministeriumnak úgy belső, mint külső szolgálatát és ügykezelését az azokkal kapcsolatos kérdésekkel rendezze.

Ezen törvényczikk alapján a két ministerium hatáskörébe kölcsönösen átadott, illetőleg átvett ügykörök következőleg állapíttattak meg:

A közmunka- és közlekedésügyi ministerium ügyköréből a földmívelésügyi ministerium hatáskörébe átadattak:

1. Az összes vízjogi ügyek, az alább tett kivételekkel.

2. Az összes vízszabályozási és ármentesítési ügyek.

3. A medertisztítás, vontatóutak és vizi építmények fentartása (kivéve a közúti és vasúti építményeket).

4. A hajózási akadályok elhárítására vonatkozó intézkedések, ideértve a téli menhelyek előállítását is.

ç. A Ferencz-csatorna vízépítészeti vagy vízjogi természetű ügyei.

6. A hajómalmi ügyek.

7. Az ezen ügykörben működő hivatalok és közegek, nevezetesen az összes folyammérnöki hivatalok, kirendeltségek és ministeri biztosok.

A kereskedelemügyi minister hatáskörébe tartoznak továbbra is a közmunka- és közlekedésügyi ministeriumba addig beosztva volt ügyek közül a következők:

a) Az összes folyó-, csatorna- és tóhajózási, valamint a hajótársulati ügyek és a hajózásra vonatkozó felügyelet; ide nem értve a nem hajózható folyókon gyakorlandó tutajozást.

b) Az aldunai Vaskapu szabályozása és kezelése.

c) A fiumei kikötő összes építkezései.

d) A Ferencz-csatorna-részvénytársaság igazgatási, gazdászati és hajózási ügyei.

Fentebb jelzett ügyeknek a földmívelésügyi minister hatáskörébe történt átadása folytán ezen és a kereskedelemügyi ministeriumok ügyköreinek érintkezése eseteiben a következő eljárás állapíttatott meg:

1. A közutakon és vasutakon tervezett hidak, átereszek vagy egyéb víziépítmények engedélyezése, az e részben fennálló szabályok értelmében. ezentúl is a kereskedelemügyi ministert illeti.

Ha a hatósági rendelkezés alatt álló vizeken átvezető ily műtárgy létesítésére nézve előzetesen közigazgatási bejárás tartatik, ehhez a földmívelésügyi minister képviselője is meghivandó.

Ha a kereskedelemügyi minister által elrendelt közigazgatási bejárásnál, illetőleg helyszini szemlénél, a földmívelésügyi minister képviselője részéről az illető vízi építményre nézve külön vélemény adatnék be, vagy ha a törvényhatóság első tisztviselője által, az általa elrendelt bejárás eredménye felett hozott határozat ellen ugyanazon képviselő

részéről, kivel a határozat közlendő lesz, felfolyamodás nyujtatnék be, ily esetekben a kereskedelemügyi minister a földmívelésügyi ministerrel egyetértőleg határoz.

Már forgalomban levő közutakon és vasutakon szükséges és vízlefolyási viszonyokat is érintő ilyetén átalakítások vagy új építmények létesítésénél, a mennyiben azokra nézve is közigazgatási helyszini bejárás lett elrendelve, a fentebbi eljárás követendő.

Midőn pedig harmadik személyek által intéztetnék valamely, a kereskedelemügyi minister rendelkezése illetőleg felügyelete alatt álló, már létező vasúti vagy közúti műtárgy ellen ily panasz, végső fokban a kereskedelemügyi minister a földmívelésügyi ministerrel egyetértőleg határoz.

Kivétetnek a községi közlekedési (vicinál) és a községi (közdülő) közutakon létező műtárgyak ellen emelt panaszok, melyekben végső fokban a földmívelésügyi minister a kereskedelemügyi ministerrel egyetértőleg határoz.

2. A közutaknak és vasutaknak az ármentesítési költségekhez való hozzájárulásuk kérdésében a földmívelésügyi minister a kereskedelemügyi ministerrel egyetértőleg határoz.

3. A kompok és révek felállításának engedélyezése a kereskedelemügyi minister hatáskörébe tartozik.

Az ezekre nézve netán tartandó helyszini szemlékhez a földmívelésügyi minister szakközege szintén meghivandó.

4. Az ásvány- és gyógyforrásokra a vízjogi törvény 16. §. szerint megállapítandó védterületek ügyében a földmívelésügyi minister határoz, és pedig oly esetekben, midőn vasúti vagy közúti érdekek érintetnek, a kereskedelemügyi ministerrel egyetértőleg.

5. Az államépítészeti hivatalok a földmívelésügyi ministerium hatáskörébe átadott vizi munkálatoknál, mint hatósági szakértők, az e részben fennálló szabályok szerint ott, hol folyammérnöki hivatalok nincsenek, továbbra is igénybe vehetők.

Ily vizi munkálatok tervezésénél és felügyeleténél, valamint az árvédekezésnél azonban csak a kereskedelemügyi minister rendelete alapján vesznek részt.

6. A folyammérnöki hivatalok, a felmerülő hajózási akadályok sürgős eltávolítása esetében, a kereskedelemügyi minister vagy a hajózási főfelügyelőség részéről közvetlenül is igénybe vehetők, erről azonban a földmívelésügyi minister is értesítendő.

Egyéb esetekben a folyammérnöki hivatalok a kereskedelemügyi minister hatáskörébe tartozó munkálatoknál, csak a földmívelésügyi minister rendelete alapján alkalmazhatók.

7. A kisajátítási jog engedélyezése a közmunka- és közlekedési ministeriumból átmenő ügyekre nézve a földmívelésügyi ministert illeti meg; a kisajátítási eljárás elrendelése, valamint a felsőbb fokon való határozathozatal azonban ezen ügyekre nézve is a kereskedelemügyi minister hatáskörébe tartozik.

8. Azon folyamszakaszok, a melyeken a tutajozás a hajózási rendszabályok alá esik, a kereskedelemügyi minister által fognak megállapíttatni és közhirré tétetni.

Ezen megállapodások azonban némi változáson mentek át, nevezetesen 1893. évben a hajózó, öntöző és egyéb csatornákra nézve úgy az előmunkálati, mint az építési és üzleti engedélyek kiadása, valamint az ismertetett hatáskör 5. és *d)* pontjainak megváltoztatása tárgyában a két minister közt következő megállapodás jött létre, hogy:

a) ha a csatornák tisztán vízszabályozási, vízhasználat vagy a vizek elleni védelem czéljából létesíttetnek, kizárólag a földmívelésügyi minister által, —

b) ha azok tisztán hajózási czélból állíttatnának elő, a kereskedelemügyi minister által a földmívelésügyi ministerrel egyetértőleg, —

c) ha pedig a csatornák a fentebbi pontok alatt érintett mindkét czél előmozdítására szolgálnának, a kereskedelemügyi minister által a földmívelésügyi ministerrel egyetértőleg és együttesen eszközöltessék az ezekre vonatkozó fentebb említett ügyek ellátása.

A Ferencz-csatorna építkezései tárgyában pedig kimondatott, hogy a csatorna fentartása, átalakítása vagy meghosszabbítása czéljából végrehajtandó munkálatok tekintetében úgy az előmunkálati, mint az építési és üzleti engedélyek, ha a munkálatok tisztán vízszabályozás, vízhasználat vagy a vizek elleni védelem czéljából létesíttetnek a pénzügyi minister hozzájárulása után a földmívelésügyi minister által, ha azok tisztán hajózási czélból állíttatnának elő a pénzügyi minister hozzájárulása után a kereskedelemügyi minister által a földmívelésügyi ministerrel egyetértőleg, ha pedig a csatorna-munkálatok úgy hajózási, mint vízszabályozás, vízhasználat vagy a vizek elleni védelem czéljából létesíttetnek, a pénzügyi minister hozzájárulása után a kereskedelemügyi minister által a földmívelésügyi ministerrel egyetértőleg és együttesen adatnak ki.

Megjegyezzük itt azt, hogy a pénzügyi minister hozzájárulásának kikötése a Ferencz-csatornát illető ügyekben alapját abban találja, hogy az államkincstár a Ferencz-csatorna létesítésénél mintegy 8 millió franc értékű részvény átvételével járult a költségekhez és így pénzügyileg érdekelve van.

A vizi ügyek ezen beosztása mellett a kereskedelemügyi ministeriumban az oda utalt ügyek ellátását a IV. szakosztálynak I. és II.

ügyosztályára bizták. A két ügyosztály közt a teendő következőleg oszlott meg:

1. Ügyosztály: tengerészeti ügyek általában és a fiumei tengerészeti hatóság ügyei. A tengerészeti ügyeket illetőleg figyelemmel kiséri a külállamoknak a tengerészet terén tett intézkedéseit. A nemzetközi tengerészeti jogot érintő kérdések megoldásában vagy az ezekre vonatkozó tárgyalásokban részt vesz. A tengerészeti hatóság útján intézkedik a tengerészeti szakoktatási, egészségi, halászati révrendőrségi, kikötőépítkezési stb. ügyekben. Továbbá a tengeri hajózás, az Adria m. kir. tengeri gőzhajózási társulat és egyéb magyar járatok berendezése, valamint a régieknek megváltoztatása. Az európai Dunabizottság (Szulina) ügyei.

A 2. ügyosztály ügyköre kiterjed: Az összes folyó-, csatorna- és tóhajózási ügyek, hajó-köbözés és összes gőzkazánügyekre. Az aldunai zuhatagok és vaskapú szabályozásának és a tengeri kikötőknek építkezési és általában a vízi építkezési ügyekre, nevezetesen hajózási czélokra szolgáló csatornák, kikötők tanulmányozására és létesítésére. A vízjogi törvény nyomán keletkező kisajátítási kérdések, a mennyiben nem közúti vagy vasúti építkezésekből folynak.

A kereskedelemügyi ministerium ezen ügykörének műszaki ügyeit egy részt a fentebb leírt IV. szakosztály 2. ügyosztálya mint központ, másrészt a tengerészeti hatóság építési osztálya Fiumében és az «Aldunai m. kir. hajózási hatóság Orsován» mint külső hivatalok látták el.

A fiumei építési osztály tevékenysége a kikötő építésére és építményeinek fentartására irányul, míg az aldunai m. kir. hajózási hatóság feladatát a kereskedelemügyi minister az aldunai hajózási rendszabályokkal egyidejű szervezetében következőkép állapította meg:

«A hatóság feladata általában az 1879. évi VIII. t.-czikkel Magyarország törvényei közé iktatott 1878. évi berlini nemzetközi szerződés LVII. czikke alapján az aldunai vaskapúnál és az ottani többi zuhatagoknál létezett hajózási akadályok eltávolítása végett végrehajtott szabályozási munkálatok költségei fejében az 1871. évi londoni nemzetközi szerződés VI. czikke alapján Magyarországot megillető hajódíjszedés tartama alatt a Dunának Moldovától a Vaskapú alatti részéig terjedő zuhatagok szakaszán a hajózási rend feletti felügyelet, a hajós kalaúz-szolgálat ellátása, a hajóút fentartása, a hajódíjszedéssel járó teendők ellátása, végül a Vaskapú csatornában alkalmazott mesterséges hajóvontatás kezelése.

Az aldunai hajózási hatóság ezenfelül ellátja a két minister egyetértő megállapodása alapján az összes víz- és folyamrendőri és a hatósági szakértői ügyeket is, a földmívelésügyi ministernek ezen ügyek iránti felsőbb fokú illetékességének érintetlen fentartása mellett.

A) *Az állami vízügyi administrativ szolgálat.*

A földmívelésügyi ministerium ügykörébe utalt vízi ügyek állami administratiójára a ministeriumban az V. fő-(szak-)osztályt állították fel, a melynek élén min. tanácsos áll.

Az V. főosztályban az administratiót ez idő szerint 5 ügyosztályban elkülönítve kezelik, az ügyeknek következő beosztása szerint:

1. A dunai osztályba tartoznak:

A Dunán és mellékfolyóin, ideértve a Temes-Béga ügyeit is (a Tisza és mellékfolyói ügyeinek kivételelével) az állam, vagy a vízrendező társulatok által végrehajtandó összes szabályozási munkák az aldunai Vaskapú szabályozása és kezelése kivételével. A Duna és mellékfolyói mentén létező vízrendező és vízhasználati társulatok ügyei s az azok keretében előforduló vízlevezetési ügyek. A Duna völgyén létező folyóvizeknél egyesek és hatóságok által végrehajtandó minden vízrendezési munkálat. A Ferencz-csatorna vízépítészeti vagy vízjogi természetű ügyei. Az összes folyókon létező hajómalmok ügyei. Az országos határt képező folyó ügyei. Kincstári kőbányák.

2. A tiszai ügyosztályba tartoznak:

A Tiszán és mellékfolyóin az állam vagy a vízrendező társulatok által végrehajtandó összes szabályozási munkák. A Tisza és mellékfolyói mentén létező vízrendező és vízhasználati társulatok ügyei s az azok keretében előforduló vízlevezetési ügyek. A Tisza völgyén létező folyóvizeknél egyesek és hatóságok által végrehajtandó minden vízrendezési munkálat. Talajjavítási hitelügyek.

3. A személyzeti ügyosztályban intézik:

Az országos vízépítési igazgatóság, az összes folyam- és kulturmérnöki hivatalok, kirendeltségek, művezetőségek stb. személyzeti és dologi ügyeit. A kulturmérnöki kirendeléseket. A közegészségügyi teendők keretébe tartozó ügyeket. A kassai vízmesteri iskola személyi és dologi ügyeit.

4. A vízjogi ügyosztályba tartoznak:

A vízjogi engedélyezések, igazolások s általában az 1885. évi XXIII. t.-czikk (vízjogi törvény) 157-ik §-a alapján elbirálandó ügyek, továbbá a tutajozási és fausztatási engedélyezési kérdések vízjogi szempontból való elbirálása, az ásvány- és gyógyforrások és vizek védőterületeinek, s a halászati jogoknak megállapítása körül felmerülő ügyek. Öntözési ügyek. Vízmosásos területek megkötése.

5. A vízrendőri ügyosztályba tartoznak:

Az összes vízrendőri és halászatrendőri ügyek. A kikötő helyek és vontató utak ügyei. A halászati igazgatás ügyei.

A földmívelésügyi ministeriumnak 1889. évben történt szervezése alkalmával a vizi ügyek tárgyalására a vízjogi tanács szerveztetett és kimondatott, hogy mindazon vizi ügyek, a melyek érdemlegesen harmadfokban elbirálandók, tanácsülésben tárgyalandók. A tanácsnak elnöke az államtitkár, tagjai az V. főosztály főnöke és az ügyosztályok vezetői voltak. Előadó a vízjogi osztály vezetője volt. A tanácsülésekre meghívandó volt azon műszaki osztály vezetője is, kinek ügykörébe a vitás kérdés műszaki tekintetben tartozott. Szavazati joga utóbbinak azonban nincs, de a mennyiben a hozott határozatot műszaki tekintetből kifogásolandónak találná, ezen véleményének kifejezést is adhat és azt indokolni köteles. Ily esetben az ügy végeldöntés végett a minister elé terjesztendő, úgyszintén abban az esetben is, ha kisebbségben maradt szavazattal bíró tag az ügy felterjesztését a minister elé kivánta. A tanács szavazattöbbséggel határoz. Érvényes határozat hozatalára az elnökkel együtt legalább három tagnak jelenléte szükséges. A vízjogi tanács.

Ezen tanácsban tárgyalandók a vízjogi törvény esetleges hiányainak pótlására vonatkozó vagy egyes konkret esetekből kifolyólag hozandó elvi elhatározások iránti javaslatok is, a melyek végeldöntés és kimondás végett minden esetben a ministernek bemutatandók. Ily esetben az indokok a jegyzőkönyvbe felveendők és abban mindig megjegyzendő, hogy a javaslat a jelenlevők egyhangú megállapodásának eredménye-e vagy nem. Ha a javaslat nem egyhangú megállapodásnak az eredménye, abban az esetben a kisebbség véleménye, ha arra csak egy tag is súlyt fektet, a jegyzőkönyvbe felveendő.

A tanács vázolt szervezetében az a módosítás állott be, hogy tekintettel arra, hogy a vízjog terén a jogszolgáltatás ez idő szerint már annyira megizmosodott, hogy a konkrét esetek elbirálásánál az egyes döntvények a helyes irányt a legtöbb alkalommal megmutatják, a minister a jogi tanácsi tárgyalás kötelező voltát csak azon esetekre redukálta, a a melyeknél új, eddig még nem tárgyalt elvi szempontok megvitatása szükséges s a melyek a vízjogi törvény esetleges hiányainak pótlására vonatkozó vagy egyes konkret esetekből kifolyólag hozandó elvi elhatározásokat tesznek a minister részéről szükségessé.

A tanács elnöke a szervezet módosítása óta az V. főosztály főnöke.

A földmívelésügyi ministeriumban az állami vízügyi administratiónak jelentékeny szerve (organuma) még az árvízbizottság, a mely az V. főosztály és a később ismertetendő vízépítési igazgatóság tagjaiból mindannyiszor együttes permanens működésre összeül, valahányszor a Dunán, Tiszán vagy más nagyobb folyón rendkívüli árvizek vonulnak le és az ezekkel járó veszedelmekre tekintettel, azonnali intézkedésre, állami beavatkozásra lehet szükség. Árvízbizottság.

Megjegyezzük itt közbevetőleg a jelentőség megértetésére, hogy a Tiszán a vízjáték Vásáros-Naménynál 10·45 m., Tokajnál 9·81 m., Szegednél 10·42 m., Titelnél 6·90 m. és hogy az árhullám culminatiója T.-Ujlaktól Titelig 1895. évben 24 nap alatt ért le. Az árhullám ezen lassú levonulása folytán az árvédelem a Tiszán hosszú idejénél fogva a veszély mellett kimerítő is. A Dunán az árhullám lefolyása kedvezőbb. Az árvíz lefolyásának módja különleges intézkedéseket is tett szükségessé.

A földmívelésügyi ministerium említett ad hoc bizottság működésének azon körülmény ad különös fontosságot, hogy Magyarországon 1898. évben a Duna és főbb mellékfolyói mellett 26 ármentesítéssel foglalkozó társulat 1.870,000 kat. hold (1.075,250 hektar) területen működik és ezek töltéseinek hossza 2027·7 km. A Tisza és főbb mellékfolyói mentén 39 ármentesítő társulat 3.790,000 kataszt. hold (2.179,250 hektár) területen működik, a melyek töltéseinek hossza 2935·7 km. A védett sík terület nagyságáról és a városok és községek számáról fogalmat adandó, felemlítjük, hogy a Duna és mellékfolyói mentén egy kilométer kiépített társulati töltésre 812 kat. hold (468 hektár) és a Tisza és mellékfolyói mentén egy kilométer kiépített társulati töltésre 1290 kat. hold (741·75 hektár) elöntéstől megvédett árterület esik.

Röviden megjegyzem, hogy ezen társulatok a vízjogról szóló törvény értelmében autonom hatáskörrel intézik összes és így az árvédelemnél felmerülő ügyeiket is, de a társulatok működése, de különösen az árvédelem sikeres kivitele érdekében a hozzá fűzött közérdeknél fogva a legébebb állami felügyeletnek és leghathatósabb támogatásnak vannak alávetve.

Mielőtt reátérnék az árvizi bizottság szervezetének ismertetésére, előre kell bocsátanom, hogy a földmívelésügyi minister minden év január havában az árvédelem előkészítésére a legkiterjedtebb intézkedésekre hívja fel az ármentesítő társulatokat. Közegei, nevezetesen a folyam- és kulturmérnöki hivatalok főnökei és a vízépítészeti kerületi felügyelők, beutazzák az összes társulati töltéseket, hogy a társulatok árvédelmi készültségéről közvetetlen tájékozást szerezzenek és mindenütt, ott, a hol hiányokat észlelnek, a teljes készültség iránt szükséges intézkedéseket megtegyék. Intézkedik a minister, hogy a közigazgatási hatóságok előkészületeiket szükség esetére megtegyék, intézkedik a kereskedelemügyi ministerrel égyetértve, hogy a vasúti igazgatóságok az ármentesítő társulatok működését munkáscsapatok és védanyag szállítása iránti rögtönös intézkedéssel gyámolítsák, a távirdahivatalok bárhol éjjeli szolgálatot elrendeljék, és a hadügyministerrel és a honvédelmi ministerrel egyetértve a csendőrség igénybevétele, valamint a katonai segédletek mint munkáscsapatok, utászcsapatok, továbbá robbanó szerek, pontonok készletben tartása és esetleg kirendelése iránt intézkedik.

A tényleges árvédelem beálltával — jelentékenyebb nagyvizek levonulása esetén — a szükséges központi intézkedések gyors és szakszerű megtételére összeül a központi árvédelmi bizottság, a melynek elnöke a ministerium vízügyi (V.) főosztályának főnöke, kinek ebbeli teendőit, akadályoztatása esetén, rendszerinti helyettese végzi.

A bizottság tagjai a földmívelésügyi ministerium V. főosztály érdekelt ügyosztályainak főnökei, esetleg ezeknek helyettesei, továbbá az alább ismertetendő országos vízépítési igazgatóság főnöke, valamint ezen hivatal érdekelt osztályainak vezetői, esetleg azok helyettesei.

A bizottság elnökének jogában áll az ügyek irásbeli feldolgozása, valamint a szolgálat folytonossága érdekében a bizottságba a felmerülő szükséghez képest kellő számú administrativ és műszaki tisztviselő berendelése iránt intézkedni.

A bizottság működését az elnök által történt egybehívása után azonnal megkezdi; ezen időtől kezdve az árvízre és az árvédelemre vonatkozólag a ministeriumba beérkező összes ügyek ezen bizottsághoz lesznek utalva, és mindezen ügyek administrativ és műszaki szempontból azonnal feldolgoztatnak. A bizottság által feldolgozott ügyeket a bizottság elnöke adja ki; a mennyiben hatáskörét meghaladná, a minister elé terjeszti azokat, jogában áll azonban a halasztást nem tűrő esetekben kivételesen intézkedéseket tenni, de köteles ezekről a ministernek utólag mindenkor indokolt jelentést tenni.

A mennyiben a bizottság administrativ és műszaki tagjai közt a teendő intézkedések tekintetében egyöntetű elhatározás nem jönne létre, a kérdésben forgó ügy a különböző vélemények jelzése mellett felsőbb elbirálás alá bocsátandó, fentartatván az elnöknek azon joga, hogy halasztást nem tűrő esetekben utólagos jelentés kötelezettsége mellett, saját felelősségére intézkedjék.

Az árvédelmi bizottság működéséről az elnök a ministernek naponként, szükség esetén többször is, szóbeli jelentést tesz.

Ez a vízügyek állami administratiójának kerete, a mint az a földmívelésügyi ministeriumban ez idő szerint szervezve van, és teljes ismertetésére szükségesnek látjuk még felemlíteni, hogy a ministerium vízügyi főosztálybáan a ministeri tanácsos vezetése alatt az öt ügyosztályban 5 osztálytanácsos, 6 titkár és 11 fogalmazó intézi (1898.) az ügyeket.

B) *Az állami vízügyi műszaki szolgálat.*

A vízügyi műszaki szolgálatot a földmívelésügyi m. kir. ministerium kebelében, mint tanácsadó testület «a m. kir. országos vízépítési igazgatóság» látja el, és az alábbi szakaszokban intézkedési hatáskörrel reá

A m. kir. orsz. vízépítési igazgatóság.

ruházott ügyeket a földmívelésügyi m. kir. minister fenhatósága alatt, mint önálló hivatal intézi el.

Az igazgatóság élén egy ministeri tanácsos áll.

Azon ügyekben, melyekben mint a földmívelésügyi ministerium műszaki tanácsadó testülete működik, a ministerium vízügyi főosztályával coordinált viszonyban áll, és azzal főnöke útján rövid úton érintkezik; azon ügyekben pedig, melyekben mint önálló hivatal intézkedik. a minister fenhatósága alatt áll s ezen fenhatóságból folyó ügyek a vízügyi főosztály útján tárgyaltatnak.

Az országos vízépítési igazgatóság — főnöke utján — a ministerrel és államtitkárral közvetlenül is érintkezik.

A mennyiben azonban érdemleges tárgyalás alá veendő előterjesztéseket vagy javaslatokat kivánna tenni, tartozik erről a ministerium vízügyi főosztály főnökét rendszerint előzetesen értesíteni, és ezen javaslatait irásban is benyujtani.

Az országos vízépítési igazgatóság főnökének személyi ügyei a ministerium elnöki osztályában, a vízépítési igazgatóság tisztviselőinek személyi ügyei pedig a vízügyi főosztályban tárgyaltatnak.

Az országos vízépítési igazgatóság az intézkedési körébe utalt ügyekben saját czíme és pecséte alatt az alárendelt hivatalokkal, továbbá a hatóságokkal, társulatokkal és magánosokkal közvetlen levelezést folytathat; ministerekkel, főhatóságokkal, bíróságokkal és külföldi hatóságokkal azonban csak a földmívelésügyi minister közvetítése mellett érintkezhetik.

A vízügyi főosztályban tárgyalt vagy elintézett mindazon ügydarabok, melyek érdemleges intézkedést tartalmaznak, véleményezés végett az országos vízépítési igazgatóságnál meg nem fordultak és melyekről az igazgatóságnak a végből, hogy feladatát betölthesse, tudomással kell birnia, az igazgatósággal közöltetnek.

Az országos vízépítési igazgatóságnak a kezelési teendők ellátására külön segédhivatal áll rendelkezésére.

Ennek a hivatalnak a kezelési teendőkön kívül kötelessége az igazgatóság pénztárát kezelni, valamint a könyv- és térképtár-, úgy nemkülönben a műszerleltár körüli teendőket is elvégezni.

Ezen igazgatóság a hozzá utalt ügyekben véleményt ad, tisztán műszaki kérdésekben elkészíti a kiadmány tervezetét s azt a ministerium vízügyi főosztálya útján a minister elé terjeszti.

A hatáskörébe tartozó vagy azt érintő ügyekben javaslatokat és előterjesztéseket tesz.

Felügyel a folyammérnöki, kulturmérnöki hivatalok, művezetőségek és kirendeltségek működésére és azokat saját működési körében a szük-

séghez képest irányítja; a mennyiben mulasztás, gondatlanság vagy hanyagság esetei fordulnának elő, az illetőket szóval vagy irásban figyelmezteti, illetőleg meginti, fegyelmi esetekben pedig a ministernek előterjesztést tesz.

A műszaki szolgálat szervezetére vonatkozó kérdésekben, nemkülönben a műszaki hivatalok személyzetére vonatkozó ügyekben, a menynyiben hatáskörében fekszik, intézkedik, azontúl a ministernek véleményt ad, javaslatokat és előterjesztéseket tesz.

Az engedélyezett létszám és költségek határán belül, a saját, nemkülönben a felügyelete alatt álló hivataloknál szükséges napidíjas személyzetet és a vízmesteri jelölteket felfogadja, illetőleg alkalmazza és elbocsátja.

A vízmesteri nyugdíj és segélyalapokat az idevágó szabályzatok értelmében kezeli.

A felügyelete alatt álló hivatalok fegyelmi ügyeiben az állami tisztviselőkre érvényes fegyelmi szabályzat értelmében eljár.

Az igazgatóság a vízügyi állami költségvetés előirányzatának és indokolásának tervezetét a hivatalok által beterjesztett adatokkal együtt évenkint a minister által megállapított határidőre előterjeszti, a ministertanács által letárgyalt költségvetés alapján gondoskodik arról, hogy a jövő évi munkaprogrammhoz szükséges felvételeket, terveket a külső hivatalok és kirendeltségek a kellő időben elkészítsék és felterjeszszék; továbbá a vízügyi költségvetés alapján végrehajtandó beruházási és fentartási munkák programmjának megállapítására, valamint a rendelkezésre álló adományok felosztására vonatkozó javaslatait, további elhatározás végett, évenkint a ministernek előterjeszti.

A ministertől elrendelt felvételeknél, azok végrehajtása, czélszerű beosztása, úgyszintén a mérnököknek, folyamfelvigyázóknak és medertisztítási kormányosoknak a felvételeknél és munkálatoknál való alkalmazása iránt intézkedik.

Az állami munkálatok végrehajtásánál a munka megkezdésétől annak befejezéséig felügyel arra, hogy az a tervezetnek és a költségvetésnek megfelelőleg vitessék keresztül.

A munka czélszerű foganatosítása és beosztása tekintetében a munkavezetést és kivitelt, valamint a munkaközben felmerült nehézségeket figyelemmel kiséri s azokhoz képest a szükséges változásokat a kivitel módjában megállapítja vagy helybenhagyja.

Az állami kotrógépek beosztása iránt intézkedik.

A munka végrehajtására engedélyezett kiviteli költség keretén belül, oly tervváltoztatásokat, a melyek szerződésmódosításokat nem igényelnek, saját hatáskörében és felelősségére engedélyez. Az engedélye-

zett kiviteli költséggel szemben több kiadást, vagy a fennálló szerződés módosítását igénylő tervváltoztatásra nézve azonban a minister engedélyét előzetesen ki kell kérnie.

Az igazgatóság továbbá valamely folyamatban levő állami építkezésnél vagy az állam által fentartott víziműveknél a közveszély vagy a nagyobb kár elhárítása tekintetében szükséges intézkedéseket megteszi. Ily esetben a főnöknek, vagy az illető osztály vezetőjének és a kerületi felügyelőnek együttes jelenléte és elhatározása alapján, a rendkívüli veszély esetén tehető intézkedéséből származó költségtöbblet a költségvetés 10%-án belül 4000 koronáig terjedhet.

Ilyen intézkedésről azonban a ministerhez előterjesztést kell tenni.

Vízi társulatok vagy magánosok által folyamatba tett munkák végrehajtásánál az elérhető czélszerűbb berendezés, vagy az elhárítható kár tekintetében az illetőket figyelmezteti.

Közveszély esetén, a munkák megszüntetése, vagy azok biztosítása iránt, a szükséges lépéseket az illetékes hatóságnál megteszi és erről a ministernek jelentést tesz.

A kassai vízmesteri iskola felett a közvetlen felügyeletet gyakorolja.

Szervezi és vezeti az országos vízjelző szolgálatot. Egybeállítja az árvízstatisztikát.

Az ország árvédelmének és árvédelmi készültségének érdekében:

a) egybegyüjti és folyton nyilvántartja az ország árvédelmi készültségére vonatkozó összes műszaki adatokat;

b) az ország árvédelmi készültségét évről-évre deczember hónapban tanácsilag vizsgálat alá veszi és a szükséges intézkedéseket javaslatba hozza;

c) minden árvízi időszak lezajlása után tett tapasztalatait tanácsilag tárgyalja és a netán szükséges intézkedések foganatba vételére a ministernek előterjesztést tesz; ugyanazon év október havának elején pedig vizsgálat alá veszi, hogy az elrendelt intézkedések miként és mennyiben lettek végrehajtva;

d) az állami mérnököknek a társulatok, érdekeltségek és városok árvédekezéséhez való beosztására nézve évről-évre a ministernek előterjesztést tesz.

Az igazgatóság a földmívelésügyi ministeriumban szervezett és fentebb ismertetett központi árvédelmi bizottságban részt vesz.

A ministeriumban fennálló vízjogi tanács ülésein képviseltetés útján részt vesz.

Oly elvi jelentőségű és nagyobb fontosságú határozatok, melyek a víziművek fennállására, kezelésére, vagy jövőben való létesíthetésére nézve hatással lehetnek, kiadás illetőleg felülvizsgálat előtt az országos vízépítési igazgatósággal közöltetnek.

A meder és vontató utak tisztítására költségvetésileg engedélyezett összeg czélszerű felhasználásáról gondoskodik.

Az egyes folyammérnöki hivatalok, kirendeltségek és művezetőségek részére szükséges építési és medertisztítási szerek és eszközöknek 1000 koronát meg nem haladó összegig való beszerzését és kijavítását, a költségvetési felosztásban megállapított költség keretén belül engedélyezi s azok felülvizsgálásáról gondoskodik.

A 10,000 korona költséget meg nem haladó fentartási munkák kivitelét a rendelkezésre álló költségvetési hitel terhére engedélyezi, azok végrehajtásáról és felülvizsgálásáról gondoskodik; a felülvizsgálati jegyzőkönyvet azonban jóváhagyás végett a ministernek előterjeszteni tartozik.

Szerkeszti a ministerium kiadásában megjelenő «Vízügyi Közlemény»-eket és «Vízrajzi Évkönyvek»-et.

Az országos vízépítési igazgatóság teendőit egy főnök vezetése alatt négy osztályban és két alosztályban látja el. Az egyes osztályok személyzete az osztályvezetőn kívül az illetékes kerületi felügyelőkből, illetőleg az oda beosztott tisztviselőkből és alkalmazottakból áll. Vízépítési igazgatóság osztályai

Ezen osztályok a következők:

a) a dunai;

b) a tiszai;

c) a kulturmérnöki és

d) a vízrajzi osztály.

Alosztályok:

e) a közegészségügyi mérnöki osztály;

f) az országos halászati felügyelőség.

A dunai osztályhoz tartozik a Duna völgyében működő hivatalok és művezetőségek ügyeinek ellátása, különösen hozzá tartozik:

a) a Duna folyam az összes mellékágakkal;

a Morva egész hosszában a Moravka határpatakkal;

a Lajta;

a Dráva;

a Mura egész hosszában:

a Vág a zsolnai vasúti hídtól a torkolatig;

a Rába a sárvári vasúti hídtól a torkolatig;

a Száva és Kulpa állami kezelés alatt álló szakaszai;

a Temes a karánsebesi vasúti hídtól a torkolatig;

a Bega a facseti közúti hídtól a torkolatig;

a Ferencz-csatorna, mellékágaival és tápcsatornájával;

és minden ezen folyókon vagy folyószakaszokon a földmívelésügyi ministerium hatáskörébe eső állami munkálatokhoz szükséges felvételek tervezések és végrehajtások felülbírálata, felügyelete és ellenőrzése;

b) mindazon vízi társulatok ügyei, melyek a Duna vízvidékéhez tartozó folyammérnöki hivatalok felügyelete alatt állanak;

c) mindazon folyók, patakok és vízfolyások, melyek a *b)* alatt érintett vízi társulatok keretébe tartoznak, illetőleg a folyóknak, patakoknak és vízfolyásoknak ama szakaszai, melyekre az érintett társulatok hatásköre kiterjed;

d) mindazon magánmunkálatok, melyek az *a)* alatt felsorolt folyók medrében vagy partjain terveztetnek vagy foganatosíttatnak és felsőbb elbírálás végett a ministerhez kerülve, az országos vízépítési igazgatósághoz utaltatnak:

e) mindazon engedélyezési és vízrendőri ügyek, melyek az *a)* és *c)* pont alá tartozó folyókra, illetőleg *b)* pont alá tartozó vízi társulatokra vonatkoznak;

f) az *a)* és *c)* pont alatt érintett folyók, illetőleg folyószakaszok hajózási, tutajozási és hajómalmi ügyei;

g) a Duna vízvidékén tervezett hajózó csatornák és kikötők ügyei;

h) a Duna vízvidékéhez tartozó folyammérnöki hivatalok, kirendeltségek és művezetőségek személyi ügyei;

i) mindazon az országos vízépitési igazgatósághoz utalt törvényjavaslatoknak, szabályzatoknak és elvi jelentőségű vagy fontosabb jogi ügyeknek műszaki szempontokból való tárgyalása és véleményezése, melyek a Duna völgyére és annak az osztály ügykörébe eső vízvidékére vonatkoznak;

j) mindazon a fentebbi pontok alá nem tartozó ügyek, melyeket későbbi rendeletek, a minister vagy az igazgatóság főnöke oda utalnak.

A tiszai osztályhoz tartozik a Tisza völgyében működő folyammérnöki hivatalok, kirendeltségek és művezetőségek ügyeinek ellátása, nevezetesen:

a) a Tisza Ugocsa vármegye felső határától a torkolatig;

a Szamos Szatmár vármegye felső határától a torkolatig;

a Bodrog egész hosszában:

az egyesült Sajó-Hernád;

a Hármas- és Kettős-Körös;

a Maros Hunyad vármegye alsó határától a torkolatig;

és minden ezen folyókon vagy folyószakaszokon a földmívelésügyi ministerium hatáskörébe eső állami munkálatokhoz szükséges felvételek, tervezések és végrehajtások felülbirálata, felügyelete és ellenőrzése;

b) mindazon vízi társulatok ügyei, melyek a tisza vízvidékéhez tartozó folyammérnöki hivatalok felügyelete alatt állanak;

c) mindazon folyók, patakok és vízfolyások, melyek a *b)* alatt érintett vízi társulatok keretébe tartoznak, illetőleg a folyóknak, patakoknak

és vízfolyásoknak ama szakaszai, melyekre az érintett társulatok hatásköre kiterjed;

d) mindazon magánmunkálatok, melyek az *a)* alatt felsorolt folyók medrében vagy partjain terveztetnek vagy foganatosíttatnak és felsőbb elbirálás végett a ministerhez kerülve, az országos vízépítési igazgatósághoz utaltatnak;

e) mindazon engedélyezési és vízrendőri ügyek, melyek az *a)* és *c)* pont alá tartozó folyókra, illetőleg *b)* pont alá tartozó vízi társulatokra vonatkoznak;

f) az *a)* és *c)* pont alatt érintett folyók, illetőleg folyószakaszok hajózási, tutajozási és hajómalmi ügyei;

g) a Tisza vízvidékén tervezett hajózó csatornák és kikötők ügyei;

h) a Tisza vízvidékéhez tartozó folyammérnöki hivatalok, kirendeltségek és művezetőségek személyi ügyei;

i) mindazon, az országos vízépítési igazgatósághoz utalt törvényjavaslatoknak, szabályzatoknak és elvi jelentőségű vagy fontosabb jogi ügyeknek műszaki szempontokból való tárgyalása és véleményezése, melyek a Tisza völgyére és annak az osztály ügykörébe eső vízvidékére vonatkoznak;

j) mindazon a fentebbi pontok alá nem tartozó ügyek, melyeket későbbi rendeletek, a minister vagy az igazgatóság főnöke oda utalnak.

A kulturmérnöki osztályhoz tartozik az összes kulturmérnöki hivatalok ügyeinek ellátása nevezetesen;

a) mindazon folyók, patakok, vízfolyások, illetőleg azoknak ama szakaszai, melyek a dunai és tiszai osztály *a)* és *c)* pontjai értelmében a dunai, illetőleg a tiszai osztályhoz nem tartoznak;

és minden ezen folyókon vagy folyószakaszokon szükséges felvételek, tervezések és végrehajtások felülbírálata, felügyelete és ellenőrzése, a mennyiben azok a földmívelésügyi ministérium hatáskörében nyernének elintézést vagy tárgyalást;

b) mindazon vizi társulatok ügyei, melyek a kulturmérnöki hivatalok felügyelete alatt állanak;

c) mindazon magánmunkálatok, melyek sem a dunai, sem a tiszai osztály hatáskörébe nem tartoznak;

d) mindazon engedélyezési és vízrendőri ügyek, melyek sem a dunai, sem a tiszai osztály hatáskörébe nem tartoznak;

e) az összes fausztatási ügyek;

f) a tutajozási ügyek az osztály hatáskörébe tartozó folyókon és folyószakaszokon;

g) az összes ipari vízhasználatokra vonatkozó ügyek;

h) a vizi könyvekre vonatkozó ügyek;

i) a talajjavítási hitelre vonatkozó ügyek;

j) az összes öntözésekre és öntöző csatornákra vonatkozó ügyek;

k) a kulturmérnöki hivatalok személyi ügyei;

l) a vízmesterek a vízmesteri iskola ügyei;

m) mindazon az országos vízepítési igazgatósághoz utalt törvényjavaslatoknak, szabályzatoknak és elvi jelentőségű vagy fontosabb jogi ügyeknek műszaki szempontokból való tárgyalása és véleményezése, melyek a kulturmérnöki osztály hatáskörébe eső vizekre és vízterületekre vonatkoznak;

n) mindazon a fentebbi pontok alá nem tartozó ügyek, melyeket későbbi rendeletek, a minister vagy az igazgatóság főnöke oda utalnak.

A vízrajzi osztályhoz tartoznak az összes vízrajzi ügyek, az országos vízjelző szolgálat és az árvízstatisztika, részletesen feladatát képezi:

a) a vitás vagy nagyobb fontosságú felvételek, tervek és munkálatok vízrajzi adatainak és vízműtani számításainak felülbirálata;

b) az osztályhoz beosztott tisztviselők vagy a vízrajzi szolgálat ellátására alkalmazottak személyi ügyei;

c) mindazon az országos vízépítési igazgatósághoz utalt törvényjavaslatoknak, szabályzatoknak és elvi jelentőségű vagy fontosabb jogi ügyeknek műszaki szempontokból való tárgyalása és véleményezése, melyek a vízrajzi osztály hatáskörét érintik;

d) mindazon a fentebbi pontok alá nem tartozó ügyek, melyeket későbbi rendeletek, a minister vagy az igazgatóság főnöke oda utal.

A vízrajzi osztály önálló hatáskörében:

a) intézkedik mindazon vízrajzi adatok beszerzése, összegyűjtése, feldolgozása és megismertetése iránt, melyek az okszerű vízrendezés és vízhasználat czéljaira átalában szükségesek;

b) a vízrajzi szempontból szükséges légköri csapadék-adatokat gyűjti, feldolgozza és közzé teszi az országos meteorologiai intézet közreműködésével;

c) az állandó nyilvántartásra kijelölt folyókat, illetőleg folyószakaszokat időszakonkint felvéteti és a változásokat kimutatja;

d) az országos vízjelző szolgálatot végezi és irányítja;

e) a folyók vízjárását tanulmányozza és a megállapított kedvező vagy kedvezőtlen jelenségekre a minister, illetőleg az igazgatóság figyelmét felhívja;

f) egybegyűjti az árvizstatistikai adatokat;

g) a vízmérczékről, az állandó magassági jelekről, szelvény- és kilométer kövekről és minden általa elhelyezett fixpontról, nemkülönben a folyók megmért víztömegéről törzskönyvet vezet;

h) szerkeszti és sajtó alá rendezi a «Vízrajzi Évkönyvek»-et és

«A magyar állam jelentékenyebb folyóiban észlelt vízállásokat» a légköri csapadékokra vonatkozó adatokkal együtt;

i) állandó figyelemmel kiséri a külföldi rokonintézmények működését, azok kiadmányait és a fontosabb jelenségeket ismerteti;

j) végezi az ipari hydrografia egybeállítása czéljából szükséges felvételeket és számításokat;

k) magánosok, vizi társulatok vagy hatóságok által kért vízrajzi adatoknak saját helyiségeiben való lemásolását engedélyezi.

A közegészségügyi mérnöki osztályhoz tartoznak:

a) a kutak fúrására, ívó, házi és ipari használatra; valamint gyógyfürdők czéljait szolgáló víz beszerzésére vonatkozó ügyek;

b) a városi, községi és magánvízvezetékekre vonatkozó ügyek;

c) a városi, községi és magáncsatornázásokra vonatkozó ügyek;

d) a lecsapolásra vagy öntözésre szolgáló szivattyútelepek gépészeti berendezésére vonatkozó ügyek;

e) az osztályba beosztott tisztviselők és alkalmazottak személyi ügyei;

f) mindazon az országos vízépítési igazgatósághoz utalt törvényjavaslatoknak, szabályzatoknak és elvi jelentőségű vagy fontosabb jogi ügyeknek műszaki szempontokból való tárgyalása és véleményezése, melyek a közegészségügyi mérnöki osztály hatáskörét érintik;

g) mindazon a fentebbi pontok alá nem tartozó ügyek, melyeket későbbi rendeletek, a minister vagy az igazgatóság főnöke oda utalnak.

Az országos halászati felügyelőséghez tartoznak:

a) a halászat előmozdítására és a halászati törvény végrehajtására vonatkozó ügyek;

b) a beosztott tisztviselők és alkalmazottak személyi ügyei;

c) mindazon az országos vízépítési igazgatósághoz utalt törvényjavaslatoknak, szabályzatoknak és elvi jelentőségű vagy fontosabb jogi ügyeknek szakszempontokból való tárgyalása és véleményezése, melyek az országos halászati felügyelőség hatáskörét érintik;

d) mindazon a fentebbi pontok alá nem tartozó ügyek, melyeket későbbi rendeletek, a minister vagy az igazgatóság főnöke oda utalnak.

Az országos halászati felügyelőség a haltenyésztés emelése érdekében terveket készít, azokat végrehajtja és hasznosításukra nézve javaslatokat tesz.

Az állami vizi építkezések tervezeteinél vagy foganatosításánál felügyel arra, hogy azok a halászati érdekek lehető kielégítésével létesüljenek. Már létező vizi építményeknek ezen czélból történő átalakítása iránt javaslatokat tesz.

Részt vesz mint hatósági szakértő a halászati társulatok megalakításánál és figyelemmel kiséri azok működését, hogy a törvény, a rende-

letek, az alapszabályok, az üzemterv és a közgyülés határozatai értelmében járjanak el.

A társulatok választmányi és közgyülésein a vett meghivás alapján mindannyiszor résztvesz, valahányszor ezt szükségesnek vagy czélszerűnek véli; ott szólási és tanácskozási joga van, sőt amennyiben a hozott határozatok által a halászat érdekét veszélyeztetve látná, azok ellen a ministerhez felterjesztéssel tartozik élni.

Állami segélyben részesülő társulatoknál felügyel, hogy a nyert segély rendeltetésének megfelelően használtassék fel.

Ha valamely ügy több osztályt érint, azt az érintett osztályok saját szempontjukból egyenként és általános érdekü kérdéseket az összes erre illetékes osztályokban tárgyalják.

Megjegyzendő, hogy az igazgatóság tagjai nemcsak jogosítva, de kötelezve vannak valamely ügy előadásánál a tisztán műszaki természetű mozzanatokon kivül mindazon körülményeket előadni, a melyek helyi ismereteik és legjobb meggyőződésük szerint annak elintézésénél figyelembe jöhetnek.

Ugyancsak kötelezve vannak a szoros műszaki szempontokon kivül a gazdasági, takarékossági és teherviselési szempontokat is kellőleg mérlegelni és általán a gyakorlatias irányra is a megfelelő sulyt fektetni.

Az országos vízépítési igazgatósághoz érkező ügyiratokat, a főnök feldolgozás végett az illető osztályhoz utalja.

Az osztályokban a beérkezett ügydarabokat, nemkülönben a hivatalból felveendő előterjesztéseket és kiadmányokat *az osztályba beosztott kerületi felügyelők* dolgozzák fel.

A vízépítészet körén kivül eső kérdésekben az osztályok a főnök útján más szakértőket is vehetnek igénybe.

Műszaki kis-tanács.

Fontosabb kérdések ülésileg — kis-tanácsban — tárgyalandók.

A kis-tanács a főnökből, a négy osztályvezetőből és azon osztály vagy osztályok kerületi felügyelőiből áll, a mely osztályhoz vagy osztályokhoz az illető ügy tartozik. Az ülésben a főnök vagy helyettese elnököl.

Az üléseken az elnökön kívül legalább négy tag jelenléte szükséges.

A határozat szótöbbséggel hozatik; szavazategyenlőség esetén az a vélemény tekintendő elfogadottnak, a melyhez az elnök szavazatával járult.

A határozatban meg nem nyugvó tagnak kívánatára külön véleménye a jegyzőkönyvbe felveendő vagy ahhoz csatolandó.

Az elnöknek jogában áll szükség esetén a tervező hivatalt és az érdekelt társulatok műszaki tisztviselőit is az ülésekre meghívni; a meghivottak azonban szavazati joggal nem bírnak.

Az ülésekről rövid jegyzőkönyv vezetendő; az ülések rendszerinti előadói és jegyzői az illetékes kerületi felügyelők.

Az ülések jegyzőkönyveit, az elnök és a jegyző írják alá.

Műszaki kérdésekben a főnök és osztályvezető, vagy az osztályvezető és kerületi felügyelő, nemkülönben két osztály között felmerülő véleményeltérések, tanácsilag hozott határozatok megváltoztatása vagy módosítása, mindenkor ülésileg tárgyalandók.

Úgyszintén ülésileg tárgyalandók azon ügyek is, melyeket a minister vagy a ministerium vízügyi főosztálya oda utal.

Igazgatóság tagjainak hatásköre.

Az országos vízépítési igazgatóság főnöke irányítja az igazgatóság működését, felügyel arra, hogy megállapított hatáskörét és feladatát helyesen töltse be, s hogy az oda tartozó tisztviselők és alkalmazottak kötelességüknek megfeleljenek.

Az osztályvezetők gondoskodnak arról, hogy az osztályukba utalt ügyek a követelményeknek megfelelően előkészíttessenek és letárgyaltassanak, hogy az oda utalt ügydarabok feldolgozása kellő szabatossággal és szakszerűen helyesen eszközöltessék és hogy az elrendelt intézkedések kellően végrehajtassanak.

A kerületi felügyelők működését közvetlen ellenőrzik, illetőleg felügyelnek arra, hogy a részükre kiadott szabályzatban foglaltakat pontosan végrehajtsák.

A kerületi felügyelők működése és hatásköre két irányra oszlik.

Mint az egyes osztályokba beosztott tisztviselők rendszerint ők dolgozzák fel az illető osztályhoz utalt ügyeket és gondoskodnak arról, hogy az országos vízépítési igazgatóságnak a jelen szabályzatban megállapított hatáskörébe tartozó teendők kerületükben megfelelően legyenek végrehajtva.

Mint kerületi felügyelők külön alább ismertetendő hatáskörrel vannak felruházva.

Az országos vízépítési igazgatóság főnöke és az egyes osztályvezetők a felügyeletük alatt álló hivatalokkal szemben utasításaikat a ker. felügyelők útján érvényesítik és csak a mennyiben a sürgősség vagy veszély esetén ez nem volna lehetséges, rendelkeznek közvetlenül a kirendelt tisztviselővel, azzal a meghagyással, hogy a tett intézkedést az utasított tisztviselő főnökének haladéktalanul bejelenteni tartozik; egyúttal pedig a tett intézkedéseket maguk részéről a kerületi felügyelőnek is tudomására hozzák.

Mint fontos intézkedését a kivonatosan ismertetett szervezetnek fel kell említeni, hogy ha a főnök és valamelyik osztályvezető között műszaki természetű kérdésekre nézve nézeteltérések fordulnának elő, a főnök utasításai mindaddig irányadóknak tekintendők, míg a kis tanács a kérdést el nem döntötte.

Ugyanez áll az osztályvezetők és a kerületi felügyelők között felmerülhető hasonló természetű nézeteltérésekre nézve is.

A mennyiben a felmerült nézeteltérések ügyében a közvetlen főnökhöz külön előterjesztés nem tétetik, az illetőnek, nemkülönben az utasítást adónak felelőssége meg nem szűnik.

Az országos vízépítési igazgatóság főnöke, nemkülönben az egyes osztályvezetők a szükséghez képest a helyszínére utazhatnak.

Az utazás czélja, napja és tartama az igazgatóság útján a ministernek előzetesen bejelentendő.

Említettük, hogy a vízépítési igazgatóság osztályaiban a vízépítési kerületi felügyelők dolgozzák fel a beérkezett ügyiratokat, a kiknek külső felügyelői teendőit e következő, kivonatosan ismertetendő szabályzat rendezi.

A vízépítési kerületi felügyelők.

Az országos vízépítési igazgatóság dunai és tiszai osztályaihoz tartozó vízvidékek, valamint a kulturmérnöki teendők tekintetében az egész ország felügyelői kerületekre van beosztva, mindenik kerület élén egy-egy kerületi felügyelő áll, ki az illető osztályba van beosztva és következő hatáskörrel van felruházva.

A kerületi felügyelők külső hatásköre kiterjed:

1. A m. kir. folyammérnöki, illetőleg kulturmérnöki hivatalok és művezetőségek, kirendeltségek közvetlen felügyeletére.

2. Az állami vagy állami segélylyel történő építkezések tervezésének, végrehajtásának, fentartásának és kezelésének felügyeletére és ellenőrzésére.

3. A kerületükbe eső vízitársulatok felügyeletére és a magánosoktól létesített művek ellenőrzésére.

A kerületi felügyelők a felügyeletük alatt álló hivatalokkal szemben utasításaikat a hivatal főnöke útján érvényesítik és csak mennyiben a sürgősség vagy veszély esetén ez nem volna lehetséges, rendelkeznek közvetlenül a kirendelt tisztviselővel, azzal a meghagyással, hogy az intézkedést az utasított tisztviselő főnökének haladéktalanul bejelenteni tartozik.

Ha a kerületi felügyelő és a hivatal főnöke között műszaki természetű kérdésekben nézeteltérések fordulnának elő, a kerületi felügyelő utasításait irásban tartozik kiadni és azok mindaddig irányadóknak tekintendők, míg az országos vízépítési igazgatóság a vitás kérdést el nem döntötte.

A kerületi felügyelők a vezetésükre bizott kerületben őrködnek a felett, hogy a felügyeletük alatt álló hivatalok és miniszteri megbízottak belső ügykezelése megfelelő, nemkülönben működése sikeres legyen.

E végből ezek működését közvetlen érintkezésük közben folytonosan figyelemmel kisérik, a szükséghez képest irányítják és a részükre megállapított hatáskör csorbítása nélkül oda hatnak, hogy azok feladatukat

minden felesleges munka-, idő- és pénzpazarlás mellőzésével okszerűen teljesítsék.

Különösen ügyelnek arra, hogy a felügyeletük alatt álló hivatalok ügyforgalma pontosan nyilvántartassék; a rendszeresen vezetett hátraléki kimutatásokat átvizsgálják és azoknak feldolgozása iránt megfelelően intézkednek.

Ellenőrzik a folyammérnöki, illetőleg kulturmérnöki hivatalok, művezetőségek és kirendeltségek pénzkezelését; ezen hivataloknál legalább félévenkint váratlanul rovancsolást végeznek és ennek eredményét a ministernek bejelentik.

Nyilvántartják a hivatalok ügykezelésére engedélyezett hiteleket.

Az állami vagy állami ségélylyel történő építkezéseknél a kerületükhöz tartozó közérdekű víziművek létesítése, valamint a fennállók fejlesztése és kiegészítése, nemkülönben hatásuk fokozása, árvíz elleni védelmük és jó karban tartásuk tekintetében esetről-esetre a ministernek előterjetést tesznek.

A minister által elrendelt állami vagy államsegélylyel létesítendő víziművek tervezésére, a tervező mérnök vagy hivatal önálló eszméinek kellő méltatása mellett irányítólag befolynak és közvetlen érintkezésük által minden adat beszerzéséről és hiány pótlásáról már a tervezés folyama alatt gondoskodnak.

Folyamatban levő állami munkálatokat nem csupán a kivitel szabatossága és a felhasznált munka és anyag jóságának és mennyiségének ellenőrzése, hanem a végből is felügyelik, hogy az engedélyezett költségek szorosan megtartassanak és okszerűen felhasználtassanak; e tekintetből az önkezelésben végrehajtott munkáknál a munkák beosztását és helyes elrendezését is szorosan ellenőrzik.

A mikor valamely folyamatban levő állami építkezésnél vagy az állam által fentartott víziműveknél a közveszély vagy nagyobb kár elhárítása az azonnali intézkedést elkerülhetetlenül szükségessé teszi, a mennyiben ez az engedélyezett költségen belül, vagy azt meghaladólag 1000 koronán alul teljesíthető, felelősség terhe alatt, közvetlenül intézkednek. Erről azonban a ministerhez utólagos jóváhagyásának kinyerése végett egyidejűleg indokolt előterjesztést tesznek.

A jelentékenyebb állami építkezéseket ide vágó ministeri rendeletek alapján felülvizsgálják.

A vízitársulatok felügyelete és a magánosoktól létesített műveknek ellenőrzése tekintetében figyelemmel kisérik a kerületeikbe eső társulatok működését.

A társulatok választmányi vagy közgyűlésein megjelennek, valahányszor ezt szükségesnek vagy célszerűnek itélik.

Ellenőrzik továbbá azt, hogy minden hatáskörükbe eső közérdekű vízimű, a hatóságilag engedélyezett tervek szerint s az azokra vonatkozó rendeletek pontos megtartása mellett a műszaki követelményeknek megfelelően létesíttessék és hogy a már meglevő vízimüvek az árvizek ellen kellően megvédessenek és folytonosan jókarban tartassanak.

Oly esetekben, a midőn akár az állami felügyelet, akár a társulati vagy a közérdek megóvása szempontjából hatósági beavatkozásra van szükség, e tekintetben a ministeri megbízottal egyetértőleg vagy annak meghallgatásával esetről-esetre a ministernek jelentést tesznek.

Társulati munkálatoknál, a mennyiben akár azoknak szilárdsága, akár czélszerűbb berendezése tekintetében változtatásokat látnak szükségesnek, erre vonatkozó javaslataikról, megjegyzéseikről az illető társulatot külön figyelmeztetik és ebbeli intézkedéseikről az illetékes ministeri megbízottat is értesítik.

Társulati munkálatoknál egyébként közvetlen rendelkezési joguk nincs.

A magánosok által létesített vízimüvek tekintetében javaslataikat és megjegyzéseiket a felügyeletük alatt álló hivatal útján érvényesítik.

A tavaszi árvédelem beállta előtt közvetlen tájékozást szereznek maguknak az iránt, vajjon a kerületükbe tartozó ármentesítő és vízszabályozó társulatok árvédelmi előkészületei minden tekintetben kielégítők-e? Különösen pedig:

a) vajjon a közerő mikénti alkalmazására vonatkozó kimutatások az illetékes hatóságoknak megküldettek-e?

b) vajjon a törvényhatóságok részéről az árvízvédelmi munkálatoknál esetleg igénybe veendő munkaerőnek és közerőnek kellő időre való akadálytalan kiállítása érdekében szükséges intézkedések megtétettek-e?

c) vajjon az ártéri községek amaz elöljárójukat, ki a fenyegető vízállás felléptével az 1885. XXIII. t.-cz. 149. §-ában körülírt rendelkezési hatalmat gyakorolni hivatott leend, kijelölték-e?

d) vajjon a törvényhatóságok rendeletileg intézkedtek-e az iránt, hogy az illető közigazgatási tisztviselők a fölmerülhető szükség esetén a törvényhatóság területén levő mely töltésvonalon, illetőleg annak melyik szakaszán fognak az idézett törvény 150. §-a értelmében működni.

A tapasztalandó hiányok megszüntetése iránt — a mennyiben ezt saját hatáskörükben tehetik — közvetlenül intézkednek és mindezekről a ministernek jelentést tesznek;

e) végre a tényleges árvédelem alkalmával az 1897. évi 12,642. sz. a. földm. ministeri rendelet 6. pontja értelmében eljárnak.

Ugyancsak tájékozást szereznek maguknak a kerületükbe tartozó

érdekeltségek, magánöbölzetek, városok és községek töltéseinek állapotáról és árvédelmi készültségéről.

A tapasztalandó hiányok megszüntetése iránt — a mennyiben ezt saját hatáskörükben tehetik — közvetlenül intézkednek, illetőleg az érdekeltek figyelmét erre felhivják és mindezekről a ministernek jelentést tesznek.

A kerületi felügyelők fentebbiekben körvonalozott feladatuk teljesítésében rendszerint a közvetlen megfigyelés és személyes érintkezés alapján intézkednek.

A kerületi felügyelők feladatuk teljesítése, valamint a közvetlen megfigyelés és személyes érintkezés alapján teendő intézkedések czéljából előzetes bejelentés mellett a szükséghez képest a helyszínére utazhatnak, és ennek megtörténtével a tapasztaltakról szóbeli jelentést tesznek, és az év végén a kerületekre vonatkozó évi jelentést a hivatalok, művezetőségek és társulatok közreműködésével elkészítik.

Az országos vízügyi műszaki tanács.

A földmívelésügyi ministeriumban ezen szervezet kiegészítéseül az országos fontosságú vízimunkálatok és elvi jelentőségű vízügyi műszaki kérdések tárgyalására és megvitatására országos vízügyi műszaki tanács lett az apostoli király ő Felségének 1899. évi május hó 27-én kelt legfelsőbb elhatározásával jóváhagyott szervezettel létesítve.

Ezen tanácsnak feladata a földmívelésügyi minister által hozzá utalt vízügyi műszaki kérdéseket megvitatni és annak alapján véleményt nyilvánítani.

A tanács elnöke a földmívelésügyi minister vagy helyettese az államtitkár, alelnöke az országos vízépítési igazgatóság főnöke.

Az országos vízügyi műszaki tanács tagjai:

1. Hivatalból: az országos vízépítési igazgatóság négy osztályvezetője, valamint a vízépítési kerületi felügyelők és a vízrajzi osztály vezetőjének helyettese.

2. Mindazon állami, társulati és más szakértők, kik a vízügyek terén érdemeket szereztek és kiket ezen érdemeik alapján a minister kinevez.

A hivatalból való részvétel addig tart, míg az illető a megfelelő tiszti állást betölti.

A kinevezés ellenben mindenkor 3 évre szól, úgy, hogy 3 év elteltével az összes tagok egyszerre esnek kinevezés alá.

A tanács jegyzőjét esetről-esetre az elnök jelöli ki.

A tanács ülésein az előadói tisztet rendszerint azon osztályvezető vagy kerületi felügyelő teljesíti, kinek működési körébe a megvitatás alatt álló kérdés tartozik; általános érdekű vagy elvi jelentőségű kérdések előadását az elnök megbizása alapján a tanács bármely tagja végezheti.

A tanács üléseiről jegyzőkönyv vezetendő, melybe a jelenlevők nevei bejegyzendők és mely az elnökön és jegyzőn kívül a tanács által választott két tag által hitelesítendő.

A tanács megállapodásai szótöbbséggel hozatnak, szavazategyenlőség esetén azon vélemény tekintendő elfogadottnak, a melyhez az elnök hozzájárult.

A tanács megállapodásaiban meg nem nyugvó tagnak joga van külön véleményének a jegyzőkönyvbe felvételét vagy ahhoz való csatolását kérni. A vélemény mellett és ellen szavazók személyenkint megnevezendők és a vélemények mindenkor szabatosan körülirandók.

A tanács elnökének jogában áll szükség esetén a tanácson kívül álló szakértőket is a tanács üléseire meghívni; ha maga a tanács kivánná ily szakértők meghallgatását, annak mindenkor hely adandó.

Ha valamely kitűzött kérdést a tanács annak végleges eldöntése előtt a helyszinén tanulmányozni kivánná, ez iránt a ministerhez előterjesztés teendő, ki a kiküldetés felett határoz és a mennyiben azt engedélyezi, a tanács saját kebeléből legfeljebb 3 tagot küld ki, kik megbizatásukban eljárva, arról jelentést tesznek.

Az utazási költségeket és napidíjakat a földmívelésügyi tárcza fedezi.

A mennyiben a tanács tárgyalásai során oly ügyek merülnének fel, melyeknek titokban tartása állami vagy más közérdekből kivánatos és e czélból zárt ülés rendeltetnék el, az összes tanács-tagok ezen ügyek titokban tartására kötelesek.

A tanácsi tagsággal semminemű díjazás nem jár. Vidéki tagok a mennyiben állami tisztviselők, az őket megillető napidíjakat és utazási költségeket számíthatják fel, nem állami tisztviselők pedig minden külön feljövetelnél, tekintet nélkül arra, hogy a tanácsülések hány napig tartanak, 100 korona utazási átalányra tarthatnak igényt.

C) *A vízügyi műszaki szolgálat külső hivatalai, művezetőségek.*

A külső vízügyi műszaki szolgálatot a folyammérnöki, kulturmérnöki hivatalok és egyes különleges feladatokkal megbizott művezetőségek és kirendeltségek látják el.

Folyammérnöki hivatal van 16 és pedig: Budapest, Arad, Sátoraljaujhely, Fehértemplom, Gyula, Komárom, Pozsony, Szeged, Szolnok, Temesvár, Ujvidék, Szatmár, Sziszek, Eszék, Mitrovicza és Zombor városokban.

Folyammérnöki hivatalok.

A folyammérnöki hivatalok az állami kezelés alatt álló folyókon és folyószakaszokon előforduló vízügyi műszaki szolgálat, a vízjogi törvény végrehajtása körül felmerülő műszaki teendők, nemkülönben a folyamrendőri felügyelet ellátását végzik.

Minden egyes folyammérnöki hivatal élén önálló hatáskörrel felruházott főnök áll, ki az ügyek ellátására megfelelő számú műszaki és irodai személyzettel rendelkezik. Ezek, nemkülönben a folyamfelvigyázók, állami csatorna- vagy zsilipőrök, medertisztító kormányosok és vízmérczejegyzők szolgálati tekintetben a hivatal főnökének vannak alárendelve.

A folyammérnöki hivatalok végezik, illetőleg felügyelik a vízjelző szolgálatnak hatáskörükbe utalt teendőit az idevonatkozó rendeletek értelmében.

A folyammérnöki hivatalok végezik a gondozásukra bizott folyószakaszokon a felvételeket, medernyilvántartásokat, készítik a szabályozási terveket és költségvetéseket.

A munkálatok kivitelét végzik és felügyelnek arra, hogy az engedélyezett tervek az engedélyezett költségvetés keretén belül legyenek végrehajtva.

A munkálat végrehajtása után elkészíttetik a kiviteli műveletet és összeállítják a felülvizsgálatra vonatkozó adatokat és mindezek után kérelmezik a felülvizsgálat megejtését.

A téli kikötőket felügyelik, gondoskodnak arról, hogy azokon a szükséges kotrások kellő időben végrehajtassanak és ez irányú előterjesztéseiket évenkint legkésőbb augusztus hó végéig megteszik.

A telelés beálltával pedig végzik az egyes kikötő szabályzatokban a folyammérnöki hivatal részére megállapított teendőket.

A meder és vontató utak tisztításáról és jó karban tartásáról gondoskodnak; és a felügyeletök alatt álló folyókon, illetőleg folyószakaszokon a vontató utak és a szabad kikötés, a hajómalmok tárgyában, valamint hajózható és szabadon tutajozható folyókon a fürdők és uszodák felállításánál és évenkénti megvizsgálásánál ministeri rendeletek értelmében eljárnak.

Vagyoni felelősség mellett kezelik a hivatal pénzeit, a hivatal gépeit, anyagait, építőszereit és műszereit és vezetik ezekről a szabályszerű számadásokat és leltárakat.

A hivatal pénztárából fizetéseket csak a hivatalfőnök, vagy távolléte esetén helyettese teljesíthet, a mennyiben a hivatalnak külön pénztárnoka nem volna.

A folyammérnöki hivatalok a folyó, csatorna és tó hajózási rendszabályok mikénti végrehajtását rendes teendőik végzése alkalmával megfigyelik és tapasztalataikat a kereskedelemügyi ministeriumban szervezett vasúti és hajózási főfelügyelőséggel közlik.

A természetesen előállott, vagy a mesterségesen előidézett hajózási akadályokról a főfelügyelőséget értesítik.

Az elsülyedt hajók és egyéb hirtelen a mederben támadt akadá-

lyok kellő megjelöléséről és esetleges kivilágításáról azonnal intézkednek. Azok eltávolítása iránt pedig a szükséges lépéseket megteszik.

Ezen kérdésekben a vasúti és hajózási főfelügyelőséggel közvetlen levelezésben állanak és a főfelügyelőség is megkereséseit közvetlenül intézi a hivatalokhoz.

Sürgős hajózási akadályok eltávolítása esetén a kereskedelemügyi minister rendeletére is kötelesek eljárni, erről azonban a hivatal a földmívelésügyi ministert értesíteni tartozik.

A folyammérnöki hivataloknak az árvédelem és árvédelmi készültség tekintetében főbb teendőik:

1. Felügyelnek arra, hogy a felügyeletük alá tartozó ármentesítő társulatok a törvényben, rendeletekben, az árvédelmi és zsilipkezelő szabályzatokban foglalt kötelezettségöknek megfeleljenek.

2. A minister rendeletére a kijelölt helyeken vagy társulatoknál a műszaki árvédelmet vezetik, illetőleg annak vezetésénél közreműködnek.

3. A hatáskörükbe tartozó folyók, illetőleg folyószakaszok mentén nyilvántartják a vízitársulatoknak, a községeknek és magánosoknak árvédelmi készültségét.

A hivatalfőnök mint ministeri megbizott:

1. Minden évben február és márczius hóban a társulati töltéseket beutazza és meggyőződik arról, vajjon a társulat az árvédelmi szabályzatban megállapított védanyagot a töltésekre kihordatta vagy azokat kellőleg biztosította-e és hogy a töltések, zsilipek, átereszek a bekövetkező magasabb vizekkel szemben a kellő védképes állapotban vannak-e? Jelentését a tapasztaltakról a kerületi felügyelő útján terjeszti fel a ministerhez.

A ministeri megbizott akadályoztatása esetén ezen feladata teljesítésében a hivatal személyzetével helyettesíttetheti magát. Különösen figyelve arra, hogy a töltések beutazását azokra bizza, a kik ugyanazon társulatnál későbben az esetleges védekezésre vannak kiszemelve.

2. A tényleges árvédelem alkalmával a minister által reáruházott megbizatás szerint jár el.

Kulturmérnöki hivatalok.

Kulturmérnöki hivatal volt 1899-ben 17, ez idő szerint van 18, és pedig Budapest, Arad, Beszterczebánya, Pozsony, Komárom, Szombathely, Pécs, Székesfehérvár, Debreczen, Nagyvárad, Miskolcz, Sátoraljaújhely, Brassó, Nagy-Enyed, Kolozsvár, Temesvár, Kassa és Nagy-Szeben székhelylyel.

A kulturmérnöki hivatalok a talajjavítási és vízhasználati műszaki ügyeknek, a vízjogi törvény végrehajtása körül fölmerülő teendőknek ellátását, a folyammérnöki hivatalok hatáskörén kívül eső folyókon, illetőleg folyószakaszokon, patakokon és egyéb vizeken az azok szabályozá-

sára és jó karban tartására vonatkozó ügyeket — a földmivelésügyi m. kir. minister fenhatósága alatt — végezik.

Minden egyes kulturmérnöki hivatal élén egy önálló hatáskörrel felruházott főnök áll, ki az ügyek ellátására megfelelő számú műszak és irodai személyzettel rendelkezik. Ezek, nemkülönben a hivatalhoz beosztott vízmesterek, állami csatorna- vagy zsilipőrök és vízmérczejegyzők szolgálati és fegyelmi tekintetben a hivatalok főnökének vannak alárendelve.

A kulturmérnöki hivatalok általában tervezik, kiviszik a talajjavítási, nevezetesen a lecsapolás, alagcsövezés és öntözési munkálatokat, nemkülönben vízszabályozási munkálatokat azon folyókon és vízfolyásokon is, a melyek hatáskörükhöz tartoznak. Felügyelik a lecsapoló, öntöző és hatáskörükbe utalt ármentesítő társulatok működését, és utóbbiak árvédelménél a folyammérnöki hivatalokhoz hasonlóan járnak el.

Ezen műszaki feladat kör betöltésén felül úgy a folyammérnöki, mint a kulturmérnöki hivatalok a vízjogi törvény és a vonatkozó rendeletek végrehajtása körül fontos szerepet játszanak, mert mindannyiszor valahányszor valamely hatáskörükbe utalt vízi ügyben a hatóságnak szakértőre van szükség, a hivatalokat hivja meg, sőt vízi engedélyezési vagy hasonló eljárást igénylő ügyekben mint hatósági szakértők részletes felvilágosítást adnak, a tárgyalásokon részt vesznek, határozati előterjesztéseket tesznek a hatóságnak; mindkét hivatal főnöke a törvényhatósági közigazgatási bizottságok ülésén, a melyeken a hivatal hatáskörébe tartozó vízi ügyek tárgyalva lesznek, részt vesznek, és az elnök megkeresésére előadói is a hatáskörébe tartozó ügyeknek. A hivatalok tehát a vízi ügyek intézésénél tevékeny, sőt döntő szerepet visznek.

Mindkét hivatal vezetője a hatáskörébe tartozó vízi társulatok működését mint a minister megbízottja folytonos figyelemmel kiséri és a felett őrködik, hogy azok működésükben a törvény, a rendeletek, az alapszabályok határozatai értelmében járjanak el, ez okból a választmányi és közgyűléseken résztvesz, ott szólási és tanácskozási joga van, sőt a mennyiben a hozott határozatok által a munkálatok sorsát biztosítva nem látná, a ministernél a határozat megváltoztatását kérheti.

A kulturmérnöki hivataloknak ezenfelül szerepük van a talajjavítási kölcsönökről szóló törvény végrehajtásánál, a vízmosások megkötése és a vízmosás veszélyének kitett területeken szükséges munkálatok kivitelénél a közigazgatási hatóságokkal és az erdészeti hivatalokkal karöltve járnak el, az erdészeti törvény végrehajtása körül a tutajozásra és faúsztatásra vonatkozó intézkedéseknél vesznek részt, végül a közigazgatási biróságról szóló törvény is juttat nekik szerepet.

Művezetőségek.

A 16 folyammérnöki és 18 kulturmérnöki hivatalon kívül a külső műszaki szolgálat ellátására működik:

a Morva-szabályozási kirendeltség;

a Ferencz-csatorna ó-becsei zsilipépítő — most Bega-hajózási — kirendeltség;

a tiszai m. kir. kotrások vezetősége, és

a visegrádi kincstári kőbánya-kezelőség.

A Morva folyó határt képez Ausztria és Magyarország között, a két állam a folyó szabályozását határozván el, a terveknek magyar részről való elkészítése és az osztrák hasonló hivatallal való folytonos közvetlen érintkezés fentartása végett lett e kirendeltség egy műszaki főnök és szükséges személyzettel szervezve.

A Ferencz-csatorna tiszai torkolatát a Tisza-szabályozási munkák folytán Tisza-Földvárról Ó-Becsére kellett áthelyezni, ezen munkálatokat, nevezetesen az új hajózó csatorna csege- és összekötő csatorna építését mint a Tisza-szabályozásból folyó munkát, az állam vállalta el és annak keresztül vitelére a földmívelésügyi minister az épités tartamára egy műszaki főnök és a szükséges segédszemélyzettel egy kirendeltséget szervezett, a mely munkáját befejezvén, a Bega hajózásának javítására szükséges építkezések vezetésével lett újabban megbízva.

A Tisza-szabályozásnál szükséges kotrásokat az állam, 1884. évet megelőzőleg, vállalat útján foganatosította. Miután azonban jelzett évben a vállalkozók túlzott követelései folytán a Tiszánál végzendő kotrási munkák kivitelét biztosítani nem lehetett, a volt közm. és közlekedésügyi minister egy állami kotrórajt szervezett, a mely azóta folyton fejlesztve, ez idő szerint nemcsak a Tisza-szabályozásnál évenkénti kotrási munkát képes elvégezni, hanem a Dunán szükséges kotrásokat is ellátja. E kotrórajhoz tartozik: 8 kotrógép, 5 csavargőzös, 1 kerekes gőzös, 74 sárszállító hajó, 44 szén-, raktár- és egyéb hajó, 1 úszó műhely és 3 lakóhajó a személyzet és irodák elhelyezésére. A szolgálat szervezése szerint az állami kotrótelep a munkálatoknál mint vállalkozó szerepel és tartozik a munkát az illetékes folyammérnöki hivatal rendelkezése szerint végezni, ezért a munka helyes kiviteléért a folyammérnöki hivatal felelős. A munka számbavétele épp úgy történik, mint vállalkozóval szemben.

A házi kezelés mellett végrehajtott kotrási munkálatok költségei kiszámításánál, hogy azok a mindenkori vállalati egységárral összehasonlíthatók legyenek, a munka költségein felül a befektetett összeg kamata és a telep fentartási és kezelési költségei is a végzett munka terhére számoltatnak be. 1898. évben az állam a kotrótelepre 489,569 frt 66 krt, azaz 979,139 korona 32 fillért adott ki. A végzett munka 1.328,433 m^3 volt, úgy hogy egy m^3 kotrása 36·85 krba, azaz 73·7 fillérbe került.

A kotrások vezetősége egy műszaki főnök vezetése alatt a szükséges mérnöki, hajós és egyéb személyzettel szervezve Szegeden székel.

A földmívelésügyi minister ügykörébe tartozó erdészeti kincstár tulajdonában levő visegrádi kőbányák bérbe voltak adva, azon kötelezettséggel, hogy a vállalkozó tartozik évenként egy bizonyos kőmennyiséget a közép-dunai szabályozási művek építéséhez és fentartásához egy megállapított egységárért szállítani. Miután a vállalkozó ebbeli kötelezettségének meg nem felelt és a bányát sem kezelte szakszerűen, a földmívelésügyi minister 1894. évben a bányakezelést a vállalkozótól visszavette, annak kezelésére egy főmérnök, mint műszaki főnök vezetése mellett a szükséges segédszemélyzettel állami házi bányaüzemet szervezett, a mely azóta a legjobb pénzügyi eredménynyel működik, a menynyiben a mellett, hogy a Duna-szabályozási munkálatokhoz követ termel és részben állami dereglyéken szállítja, úgy a főváros kövezési koczkakő, valamint a folyószabályozás szükségelte kőmennyiség vállalati árára mérséklő és szabályozó hatással van.

Ezekben ismertettük rövid vonásokban az állami vízügyi műszaki szolgálatot, a mint az ez idő szerint Magyarországon fennáll, ide igtatjuk még a 32—33. oldalon az ezen szolgálatnál 1899 aug. 1-én alkalmazásban volt állami mérnökök és egyéb személyzet táblázatos kimutatását is. Személyzet az állami műszaki vizügyi szolgálatban.

Ezen kimutatás szerint a vízépítészeti igazgatóságnál, 16 folyammérnöki, 17 kulturmérnöki hivatalnál és 4 művezetőségnél 1899. évben 199 állami kinevezett mérnök, 65 folyamfelvigyázó, 113 vízmester s 1214 egyéb állandó jellegű alkalmazott, összesen 1591 egyén volt alkalmazásban.

Megemlítjük még, hogy 1899. évben az állami vízügyi mérnöki szolgálat fentartása 727,785 frtba került.

Az ármentesítő, belvízrendező, lecsapoló és vízhasznosító társulatok azon szerves összefüggésénél fogva, a melylyel az állami felügyelet révén a földmívelésügyi ministeriummal állanak, az állami vízügyi adminisztrativ és műszaki szolgálatában jelentékeny szerepet visznek, s azok mintaszerű kezelése az állami vízügyi szolgálatnak méltán kiegészítését képezi. Vizi társulatok.

Magyarországban 1898. év végén, nem számítva ide Horvát-Szlavonországot, mint már említettem, 5·66 millió kat. hold (3,254.500 hektár) területen 65 ármentesítő társulat és 605.701 kat. hold (348.277·7 hektár) területen 98 lecsapoló, belvízszabályozó és vízhasználati társulat működött. Utóbbiaknak adminisztrativ szolgálatát tiszteletbeli tisztviselők végzik, mig a műszaki ügyeket a kulturmérnöki hivatalok látják el, ezek külön tisztviselőket rendszerint nem alkalmaznak.

Az ármentesítő társulatok ügyeit ama kiterjedt közgazdasági érdeknél fogva, mely helyes működésükhöz füződik, tekintélyes tisztviselő testület

A vízügyi műszaki

Sorszám		Országos vízépítési igazgatóság	Folyammérnöki hivatalok székhelye															
			Pozsony	Komárom	Budapest	Zombor	Ujvidék	Fehértemplom	Szatmár	S.-A.-Ujhely	Szolnok	Szeged	Gyula	Arad	Temesvár	Eszék	Sziszek	Mitrovicza
1	Igazgató	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	Osztályvezető	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Felügyelő	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Műszaki tanácsos	2	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—
5	Főmérnök	5	1	1	4	2	1	—	—	—	1	2	1	3	1	—	—	—
6	Mérnök	13	4	5	8	4	4	—	5	3	2	5	4	1	5	5	1	1
7	Napidijas mérnök	23	1	3	4	4	3	1	2	2	2	—	2	—	6	2	—	1
8	Állami vizmester	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
9	Társulati vizmester	—	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Magán vizmester	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Vármegyei vizmester	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Vizmester növendék	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Folyamfelvigyázó	—	1	3	11	4	2	4	2	4	4	5	4	4	7	3	4	3
14	Irodatiszt, pénztáros	4	2	1	2	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
15	Napidijas	4	1	1	—	2	—		—	—	—	—	2	—	1	—	1	—
16	Hajókapitány	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
17	Kotrómester	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—
18	Gépész és fütő	—	7	—	3	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	1	—	—
19	Szolgák és szegődményes munkások	10	44	4	26	6	9	7	2	3	3	2	17	3	33	12	1	1
	Összesen:	88	67	20	60	24	20	14	12	13	13	15	35	12	57	27	8	7

szolgálat személyzete.

Kulturmérnöki hivatalok székhelye: Székesfehérvár	Komárom	Miskolcz	Kassa	S.-A.-Újhely	Debreczen	Kolozsvár	Budapest	Arad	Brassó	Szombathely	Temesvár	Enyed	Pécs	Pozsony	Nagyvárad	Beszterczebánya	Morva szab. kirendeltség, Pozsony	Tiszai kotrásvezetőség Szeged	Ferencz-csatorna építési vezetőség, Ó-Becse	Kincstári kőbányakezelőség, Visegrád	Összesen
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	10
—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	1	1	40
3	3	3	4	3	2	3	4	3	4	3	3	4	3	3	2	3	1	—	3	1	129
1	1	—	1	1	1	1	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	2	—	1	—	68
7	2	6	8	4	4	5	4	3	5	5	5	3	3	4	—	4	—	—	—	—	77
3	1	—	—	—	—	—	3	—	—	2	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	16
1	3	1	—	1	1	—	1	3	—	1	1	—	1	1	—	1	—	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4
2	1	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	1	2	—	—	1	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65
—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	—	6	—	8	48
1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	45	3	—	62
2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	530	1	252	988
21	14	15	16	12	11	12	18	15	16	14	13	12	13	12	4	11	8	596	10	263	1591

intézi; a társulatoknál rendesen van igazgató, főmérnök, szakaszmérnök egyéb kezelési, pénztári és műszaki tisztviselő és alkalmazott.

A vízjogi törvény, a mely a társulatok szervezetét megállapítja, a főtisztviselők hatáskörét rendezi és kimondja, hogy a társulati igazgató a társulati igazgatást (adminisztratió) vezeti s utasításait a választmánytól, illetőleg annak együtt nem léte esetén az elnöktől veszi.

A társulati műszaki teendőket a főmérnök végzi. Főmérnöknek a törvény szerint csak az választható, ki mérnöki oklevéllel bir s vízszabályozási vagy ármentesítéseknél töltött két évi gyakorlattal bir, szakasz, illetőleg másodmérnöknek azonban földmérői oklevéllel ellátott egyén is megválasztható, ha két évi gyakorlatot igazol.

Az igazgatóra és főmérnökre vonatkozó ezen törvényes intézkedés bár körülirja a hatáskörüket, tényleges árvédelem idejére nem intézkedik, ezért a földmívelésügyi m. kir. minister az árvédelem körül való eljárás szabályozása tárgyában kiadott általános érvényű rendeletben a két hatáskör tekintetében oly módon rendelkezett, hogy az ármentesítő társulatoknál az árvédekezésnek tényleges műszaki vezetése és intézése kizárólag a társulati főmérnök kötelessége, ki azt teljes joggal, de egyszersmind teljes felelősséggel is teljesíti.

Ellenben a társulati igazgató felelősség terhe alatt köteles gondoskodni arról, hogy mindazon segédeszközök (munkaerő, esetleg közerő, anyagok, szerek), amelyekre az árvédekezés teljesítésénél a társulati főmérnöknek szüksége van, kellő időben rendelkezésére álljon.

A gyakorlati élet a társulatok jól felfogott anyagi érdekéből odamódosította a törvény rendelkezéseit, hogy a legtöbb társulat az igazgatói állás megüresedtével az összes ügyek vezetését a főmérnökre bizza. És ez a gyakorlati életnek meg is felel, mert a vízitársulatok ügyei vagy szorosan vett műszaki természetűek, vagy pénzügyi és közigazgatási ügyek, a melyek azonban a technikai ügyekkel szoros, közel elválaszthatatlan kapcsolatban állanak. A 65 társulatból 36-nál van igazgató-főmérnöki állás szervezve; ily társulatoknál az árvédelem idejére külön intézkedésre volt szükség, miután az árvédelem műszaki vezetése az igazgató-főmérnök tevékenységét teljesen igénybe veheti, az árvédekezés keretében szükséges igazgatói teendőket az igazgató-főmérnök rendelkezése és felelőssége mellett a társulatnak a választmány által e czélra kirendelendő tisztviselője látja el.

Ezen vázlatosan ismertetett társulati szervezet az állami szolgálattal szoros kapcsolatban biztosítja a társulatok helyes működését. Hogy fogalmat adjunk a társulatok fontosságáról közöljük az ármentesítő társulatok szolgálatában álló tisztviselők és alkalmazottak számát is.

Adminisztrativ személyzet: Igazgató és főigazgató 28, pénztárnok

57, titkár 14, ellenőr 14, számvevő 15, irnok 22, segédirnok 46, napidíjas 7, szolga 46, összesen 249.

Műszaki személyzet: Igazgató-főmérnök 36, főmérnök 15, mérnök 75, segédmérnök 26, műszaki díjnok 21, rajzoló 8, térképtárnok 18, gátfelügyelő 148, gátőr 863, csatornaőr 178, telefonkezelő 6, gépész 14, gépkezelő 8, szolga 14, összesen 1420.

Ezen adatokból látni, hogy a társulatok szolgálatában 1679 adminisztrativ és műszaki tisztviselő és alkalmazott áll; az állami és társulati adminisztrativ és műszaki tisztviselői kar vállvetett működése eredményezte és biztosítja azt a számottevő sikert, a melyet a vízszabályozás, ármentesítés és talajjavítás terén, általában a vizek kártételei ellen való küzdelemben Magyarország méltán felmutathat.

FÜGGELÉK.

Magyarország állami mezőgazdasági intézményei.

I. Az ország időjárási és talajviszonyai ismertetésére, a talajjavitás és a mezőgazdaság különböző ágainak előmozditására szolgáló intézmények.

M. kir. országos meteorologiai és földmágnességi intézet Budapesten (I., Fő-utcza 6.) az ország éghajlati viszonyainak kipuhatolásával foglalkozik; naponként szerkesztett «*Időjárási jelentés*» térképen bemutatja a következő 24 órára várható időjárást, e jelentést intézetek, lapok és magánelőfizetők kapják; a várható időjárást közli 300 *távirdahivatallal*, melyek azt kifüggesztett *táblákon* jelzik.

M. kir. földtani intézet Budapesten (VII. ker., Stefánia-út) az ország földjének viszonyait kutatja; *agrogeologiai osztálya* a talaj rétegzési viszonyait tanulmányozza; szakvéleményekkel szolgál; működésének eredményéről «Évi jelentés»-ében beszámol.

M. kir. kerületi kulturmérnöki hivatalok Budapesten, Komáromban, Kassán, S.-A.-Ujhelyen, Debreczenben, Kolozsvárott, Miskolczon, Aradon, Brassóban, Szombathelyen, Temesvárott, Nagy-Enyeden, Pécsett, Pozsonyban, Nagyváradon, Beszterczebányán és *Székesfehérvárott* a gazdaközönséget a talajjavitó munkálatok keresztülvitelénél támogatják; e végből tanácsot adnak a talajjavitás alkalmas módjáról, elkészitik a szándékolt munkálat terveit, költségvetését, megállapitják a kiviteli módozatokat. A kulturmérnökök igénybevétele a földmivelésügyi m. kir. ministertől kérhető, azok kiküldetése a kérelmezőre költséggel nem jár.

M. kir. vizmesteriskola Kassán a kulturmérnökök mellett ezek hatáskörébe eső munkálatoknál működő segédszemélyzetet képezi ki; felvételi kellékek: 18 évet betöltött, 30 évet meg nem haladott kor, egészséges erős testalkat, legalább 2 középiskolai osztály végzése vagy katonai altiszti rang.

M. kir. orsz. chemiai intézet és központi vegykisérleti állomás Budapesten (földmiv. min. palota), valamint a *m. kir. vegykisérleti állomások: Debreczenben, Kassán, Keszthelyen, Kolozsvárott, M.-Óvárott, Pozsonyban* a mezőgazdasági termelés és mezőgazdasági ipar körébe vágó ellenőrző vegyvizsgálatokat teljesitenek az állomások részére érvényben levő dijjegyzékben megállapitott dijért; továbbá, a kolozsvári és pozsonyi állomások kivételével a mezőgazdaság fejlesztéséhez vegytanba vágó vizsgálatok és kisérletek végzésével járulnak hozzá. Valamennyi állomás hatósági szakértő a mesterséges borok készitésének és forgalomba hozatalának, valamint a mezőgazdasági termények, termékek és czikkek hamisitásának tilalmazásáról szóló törvények végrehajtásánál.

M. kir. vetőmagvizsgáló állomások: Budapesten (IX., Soroksári-ut 8.), *Debreczenben, Kassán, Keszthelyen, Kolozsvárott, M.-Óvárott* a különböző vetőmagvak ellenőrző vizsgálatát teljesitik azonosságra, tisztaságra és heremagvaknál arankatartalomra, a tisztitott heremagvakat arankavizsgálatot bizonyitó bárczával látják el; széna- és abraktakarmányokat botanikailag elemzik, gyomokat és gyommagvakat meghatározzák s az ellenük való védekező eljárásokat ismertetik. Valamennyi állomás hatósági szakértő a mezőgazdasági termények, termékek és czikkek hamisitásának tilalmazásáról szóló törvény végrehajtásánál. Az állomás által végzett vizsgálatokért az érvényben levő dijjegyzékben megállapitott dijazás jár, a gazdák részére végzett vizsgálatok azonosságra, tisztaságra, csiraképességre és arankamentességre dijtalanok.

M. kir. növénytermelési kisérleti állomás M.-Óvárott gazdák közreműködésével gyakorlati irányu kisérleteket végez a mivoleti növények megfelelőbb fajainak és változatainak, trágyaszereknek és trágyázási eljárásoknak kipróbálása és terjesztése végett.

M. kir. dohánytermelési kisérleti állomás Debreczenben, a dohánytermelés és kezelés tökéletesitése, a dohány minőségének javitása érdekeben saját és *csabai* fióktelepén, valamint dohánytermelő gazdák közreműködésével kisérleteket végez.

M. kir. gépkisérleti állomás M.-Óvárott mezőgazdasági gépeket és eszközöket használhatóságukra és értékükre megvizsgálja.

M. kir. rovartani állomás Budapesten (V., Nádor-utcza 28.) a káros rovarokat tanulmányozza, az ellenük való irtószereket és eljárásokat kipróbálja, azokra vonatkozó ismereteket terjeszti; nagyobb rovarkároknál az irtómunkálatokat a helyszinén vezeti.

M. kir. növényélet- és kórtani állomás M.-Óvárott a növényeken nem rovarok, hanem virágos vagy virágtalan élősködő szervezetek (virágos paraziták és parazitagombák), valamint kedvezőtlen életviszonyok által okozott károkat, azok elháritására alkalmas védekező eljárásokat tanulmányozza.

M. kir. állatélettani és takarmányozási kisérleti állomás Budapesten (VII., Rottenbiller-utcza 23.) a háziállatok okszerü takarmányozását tanulmányozza.

M. kir. mezőgazdasági kisérletügyi központi bizottság Budapesten (Földmivelésügyi ministeri palota), mely a fent megnevezett állo-

mások tervszerü együttműködésének irányitására hivatott; ez állomások munkálkodásának eredményét «Kisérletügyi Közlemények» füzetekben bocsátja közzé.

M. kir. bakteriologiai intézet Budapesten (VII., Rottenbiller-utcza) az állatorvosi akadémia kapcsolatában a házi állatokon előforduló ragályos betegségek előidézőit tanulmányozza.

M. kir. gyapjuminősitő intézet Budapesten (V., Klotild-utcza 22.) a juhtenyésztés és gyapjuértékesités érdekében a mosott és mosatlan bunda ellenőrző vizsgálatát teljesiti.

M. kir. gazdasági tanácsadó bizottságok, a gazd. akadémiánál M.-Óvárott, a gazd. tanintézeteknél: Debreczenben, Kassán, Keszthelyen, Kolozsvárott szakvéleményt adnak gazdaságok berendezésére, üzemtervekre, becslésre, bérszerződésekre, számvitelre stb.-re nézve. A szakvélemény dijtalan, de ha a szakértő a helyszinére utazik, a megkereső fél annak szabályszerü utiköltségeit fizeti.

II. A lótenyésztés, szarvasmarha-, juh-, sertéstenyésztés, tejgazdaság, baromfi-, hal-, méh- és selyem-tenyésztés érdekeit szolgáló intézmények.

M. kir. állami ménesek: Kisbéren angol telivér és félvér, *Bábolnán* arabs telivér és félvér, *Mezőhegyesen* az itt tenyésztett Gidrán, Nagy- és Kis-Nonius-törzs, angol telivér, *Fogarason* lipiczai és angol félvér tenyésztésére szolgálnak; a köztenyésztést fedező ménekkel ellátják, e czélra a földmivelésügyi minister *magántenyésztőktől is vásárol* egyéves korukban kiválasztott és hároméves korukban is alkalmasnak talált méncsikókat; bizonyos számu *mének községeknek olcsón* és részletfizetésre is eladatnak.

M. kir. méntelepek: Székes-Fehérvárott, Nagy-Kőrösön, Debreczenben, Sepsi-Szt.-Györgyön az állami ménck gondozására és felügyeletére szolgálnak, melyeket a tenyésztési évadra a gazdaközönség közvetlen használatára az ország mintegy 1000 *fedeztetési állomásán* helyeznek el, a hol csekély fedeztetési dij ellenében vehetők igénybe. Nagyobb tenyésztők egy-egy tenyészévadra *bérelhetnek is méneket.*

M. kir. állattenyésztési kerületi felügyelőség: Budapesten, Beszterczebányán, Balassa-Gyarmaton, Debreczenben, Deésen, Kassán, Komáromban, Kolozsvárott, Máramaros-Szigeten, Miskolczon, Szombathelytt, Pozsonyban, Segesvárott, Nagy-Szebenben, Szegeden, Temesvárott, Nagyváradon és élükön a *m. kir. országos állattenyésztési főfelügyelőség Budapesten* a páros ujjú háziállatokat tenyésztő közönség támogatására és utbaigazitására, e köztenyésztés vezetésére és irányitására szolgálnak; az *állami gazdaságok, gazdasági tanintézetek* és *földmives-iskolák* tenyészeteiből származó, valamint jóhirü magántenyészetekből összevásárolt *tenyészbikákat, kosokat és sertéskanokat,* esetleg kedvezményes áron, részletfizetésre, községeknek és szövetkezeteknek a földmivelésügyi kormány engedélye alapján közvetitenek.

M. kir. országos tejgazdasági felügyelőség Budapesten (Földmiv. minist. palota) tejgazdasági érdekek előmozditására, tejszövetkezetek kezdeményezésére hivatott.

M. kir. tejgazdasági szakiskola Sárváron a tejgazdaság körül szükséges ismeretek megszerzésére sajtmesterek, tejgazdaságok, tejszövetkezetek vezetésére alkalmas egyének kiképzésére szolgál; évenként kétszer tartatik négy hónapos tanfolyam.

M. kir. tejgazdasági munkásokat képző iskolák Munkácson és Gödöllőn tehenészetekben alkalmazandó férficselédeknek szakszerü kiképzést nyujtanak; a tanfolyam tartama egy év, felvételi kellók: betöltött 16 év, irni-olvasni tudás.

M. kir. tejgazdasági munkásnőket képző iskola Nagyszécsényben főleg kisgazdaságok korlátolt számu tehénállományához alkalmazandó női cselédek gyakorlati kiképzésére szolgál; felvételi kellék: betöltött 15 év; a tanfolyam tartama félév.

M. kir. baromfitenyésztő telep és munkást képző szakiskola Gödöllőn, a köztenyésztés czéljaira fajbaromfit tenyészt; baromfitenyésztők által alkalmazandó cselédeket képez ki. az ország baromfiállományának javitása és szaporitása érdekében működik.

M. kir. halászati felügyelőség Budapesten (Földmivelésügyi ministeri palota) a közvizek halászatának és a mesterséges haltenyésztés előmozditása érdekében működik; e czélból halászati társulatokat szervez, állóvizek és csatornák haltenyésztés utjáni hasznositására terveket készit, halikrát oszt ki.

M. kir. méhészeti vándortanitók: Bábonyán (Miskolcz mellett), *Jászberényben, Nagy-Enyeden, Nagy-Szalontán, Pozsonyban, Szegszárdon* és élükön a *m. kir. országos méhészeti felügyelőség Budapesten* a méhészet fejlesztésével, a méhtenyésztési szakismeretek terjesztésével foglalkoznak.

M. kir. országos selyemtenyésztési felügyelőség Szegzárdon a selyemhernyótenyésztés fejlesztése, az ehhez szükséges szederfatenyésztés, valamint a selyemhernyótenyésztési szakismeretek terjesztése érdekében működik; e czélból a *szegzárdi selymérpetekészitő* állomásról petét, a selyemtenyésztési felvigyázók utján 2—3 napos hernyókat, *szederfaiskoláiból* szederfamagokat és csemetéket ingyen oszt ki; *selyemgubóbeváltó raktárakat* tart fenn 24 helyen.

III. Állatorvosi és mezőgazdasági szakoktatás, valamint a mezőgazdasági ismeretek terjesztése érdekében működő intézmények.

M. kir. állatorvosi főiskola Budapesten (VII., Rottenbiller-utcza 23.) állatorvosokat képez ki négy éves tanfolyamon, középiskolát végzett és érettségi vizsgálatot tett egyének vétetnek föl hallgatókul 1901-től kezdve.

M. kir. gazdasági akadémia M.-Óvárott magasabb foku mezőgazdasági kiképzést nyujt érettségit tett és egy évi gyakorlattal biró egyéneknek két éves tanfolyamon.

M. kir. gazdasági tanintézetek: Deb-

reczenben, Kassán, Keszthelyen, Kolozs-Monostoron középfoku gazdasági kiképzést nyujtanak hat középiskolai osztályt és 16 évet betöltött egyéneknek három éves tanfolyamon.

M. kir. földmives-iskolák: Adán, Algyógyon, Breznóbányán, Békés-Csabán, Csákovárott, Jászberényben, Hódmező-Vásárhelyen, Karczagon, Kecskeméten, Komáromban, Lugoson, Nagy-Szt.-Miklóson, Pápán, Rimaszombaton, Szent-Imrén, Szabadkán és *Szilágy-Somlyón* a földmivelő nép fiainak kisebb gazdaságok vezetésére képesitő alsó foku gazdasági kiképzést nyujtanak, munkafelügyelőket és munkavezetőket képeznek ki két év alatt; felvételi kellékek olvasni, irni tudás, betöltött 16 év, munkára képesitő testalkat; földmivelők fiai előnyben részesülnek. Ugyanott felnőttek részére két-két hóra terjedő *téli tanfolyamokat*, oly néptanitók részére, kik gazdasági ismétlő iskolákban tanitani hivatottak, *nyári tanfolyamokat* tartanak.

M. kir. gazdasági vándortanárok Aradon, Baján, Csáktornyán, Csurgón, Félegyházán, Déván, Eperjesen, Esztergomban, Léván, Losonczon, Pécsett, Sáros-Patakon, Szamos-Ujvártt, Temesvárott, Ungváron, Znió-Váralján, a mezőgazdasági szakismeretek terjesztésére hivatottak.

M. kir. kender- és lentermelési szaktanár Kassán, komlótermelési szaktanár Kolozsvárott, tejgazdasági szaktanár Kaposvárott, az illető szakmába vágó ismeretek terjesztésére, felvilágositás és tanacsadásra hivatottak.

A gazdasági szakoktatásnál alkalmazottak közreműködnek a földmivelésügyi kormány támogatásával rendezett *népies gazdasági előadások* tartásánál.

A gazdasági ismeretek terjesztésére szolgálnak a *minta-parasztgazdaságok* is, melyek a földmivelésügyi kormány támogatásával példaadás czéljából létesittetnek kis gazdaságok okszerü berendezésére és kezelésére nézve.

M. kir. mezőgazdasági muzeum Budapesten.

IV. A szőlő- és bortermelés előmozditására szolgáló intézmények.

M. kir. központi szőlészeti kisérleti állomás és ampelologiai intézet (Budapesten, Attila-utcza 10. szám). Hivatása a szőlőmivelést, borkezelést, a szőlőbetegségeket s az ellenük való védekezést tudományos alapon tanulmányozni s az e czélra szükséges kisérleteket megtenni.

M. kir. felsőbb szőlő- és borgazdasági tanfolyam Budapesten gazdasági akadémiát, vagy tanintézetet végzett egyéneknek egy éves tanfolyamon tudományos és gyakorlati alapon kiképzést ad.

M. kir. vinczellériskolák: Bihar-Diószegen, Egerben, Nagy-Enyeden, Pozsonyban középnagyságu szőlőbirtokok kezelésére alkalmas, értelmes vinczellléreket nevel két éves, illetőleg három éves gyakorlati, részben elméleti tanfolyamon; *m. kir. vinczellériskolák Kecskeméten, Ménesen, Tapolczán, Tarczalon* és *államilag segélyezett vinczellériskolák Munkácson* és *Pécsett* kisebb szőlőbirtokok kezelésére alkalmas egyszerü vinczellléreket, szőlőmunkásokat és munkavezetőket képez ki egy éves gyakorlati tanfolyamon.

M. kir. szőlészeti és borászati felügyelők Budapesten (Rottenbiller-utcza 6/a), *Szegzárdon, Pécsett, Kaposvártt, Csáktornyán, Tapolczán, Pápán, Sopronban, Pozsonyban, Nyitrán, Esztergomban, Szirákon, Egerben, Miskolczon, Tarczalon, Beregszászon, Szinyér-Váralján, Szilágy Somlyón, Bihar-Diószegen, Ménesen, Fehértemplomban, Debreczenben, Kecskeméten, Szabadkán, Nagy-Enyeden, Dicső-Szt.-Mártonban, Tordán* a szőlészeti és borászati szakismeretek terjesztésére és a szőlőtermelő közönségnek felvilágosítás és útbaigazítás adására hivatottak. A felügyelők tanfolyamokat tartanak, melyek helye és ideje a környéken közzététetik.

M. kir. Miklós-szőlőtelep Kecskeméten az immunis homoktalajon való szőlőgazdálkodás bemutatására és európai szőlővesszőtermelésre szolgál.

Az ország borvidékein megoszolva elhelyezett *44 állami amerikai szőlőtelep* amerikai szőlővesszők és oltványok készitésére, fajták kipróbálására, rajtuk tanfolyamok tartására, szakmunkások és munkavezetők kiképzésére szolgál.

Állami kisérleti mintaszőlők: Sátoralja-Ujhelyen, Sárospatakon, Olasz-Liszkán, Mád-Zomborban, Sóstón, Tolcsván, Debiblaton az okszerü szőlőmivelés megismertetésére szolgálnak.

Állami szénkénegraktárak: Bihar-Diószegen, Ménesen, Tarczalon és ezen kivül *40 bizományi szénkénegraktár*, a filloxerás szőlők kezelésére szükséges szénkénegilez juttatják a gazdaközönséget olcsón és könnyen.

M. kir. országos központi mintapincze Budapesten (Földmivelésügyi ministeri palota) a földmivelésügyi m. kir. minister felügyelete alatt az okszerü borkezelés fejlesztésére és terjesztésére, a hazai borok előnyös értékesitésének és borkivitelünknek előmozditására szolgál; bortermelők borainak kezelésével és eladásával foglalkozik.

A mesterséges borok készitésének és forgalomba hozatalának tilalmazásáról szóló 1893. évi XIII. t.-cz. végrehajtásánál közreműködnek; a *főszolgabirói járásokban, rendezett tanácsu városokban, Budapest* székes főv. *kerületeiben* megalakult *«borellenörző bizottság»*-ok, melyek feladata a bortermelési és forgalmi viszonyokat az idézett t.-czikk szempontjából figyelemmel kisérni, az elkövetett kihágások kideritésénél a hatóságok segitségére lenni; a *budapesti* és *kolozsvári állandó borvizsgáló szakértő bizottságok* a borok szakértői megvizsgálására és véleményadásra hivatottak, a *m. kir. vegykisérleti állomások* a borok vegyi vizsgálatát teljesitik.

V. A gyümölcsészet és kertészet előmozditására szolgáló intézmények.

M. kir. országos gyümölcsészeti és fatenyésztési ministeri biztos Budapesten (Földmivelésügyi ministeri palota) az ország gyümölcsfatenyésztését irányitja, a gyümölcsfatenyésztés, nemesfüz-mivelés, utbefásitás terjedését és a gyümölcsértékesitést előmozditja, ebbe a szak-

mába vágó kérdésekben a fatenyésztő és gyümölcstermelő közönségnek felvilágositásokkal és utbaigazitással szolgál.

M. kir. kertészeti tanintézet Budapesten 3 éves kertészképző tanfolyamon nagyobb kertészetek önálló vezetésére hivatott egyéneknek a kertészet összes ágaiban, valamint a modern szőlőmivelésben teljes kiképzést nyujt; *a kertészsegédek egy éves tanfolyamán* három évi gyakorlattal biró kertészsegédek képeztetnek tovább; *időszaki tanfolyamai:* gyümölcstenyésztési, konyhakertészeti, gyümölcsértékesitési, utmesterek és utkaparók, népiskolai tanitók tanfolyama.

M. kir. kertmunkásképző tanfolyamok Lőcsén, Tordán, Nagy-Bocskón, Baján fiatal, katonai szolgálatnak eleget tett, vagy az alól felmentett földmivesekből kert- és szőlőmunkások kiképzésére szolgálnak.

Kertgazdasági tanszék Orosháza. A polgári iskola tanulói és felnőttek számára mintakerttel összekötve.

Fatenyésztési felügyelők és vándortanitók székhelyei Budapesten, Kőszegen, Korponán, Máramaros-Szigeten és Ungvárott.

Állami faiskolák: Buda-Eörsön, Csákovárott, Fogarason, Kecskeméten, Kis-Szebenben, Kolozsvárott, Kisbéren, Lugoson, Mezőhegyesen, Nyitra-Rudnón, Szolyván, Sepsi-Szent-Györgyön, Tarczalon, Tihanyban, Tordán, Trencsénben, Ungvárott és Zilahon.

VI. Az erdészeti érdekek előmozditására szolgáló intézmények.

Kir. erdőfelügyelőségek: Budapesten, Pozsonyban, Turócz-Szent-Mártonban, Beszterczebányán, Miskolczon, Kassán, Ungváron, Máramaros-Szigeten, Debreczenben, Nagy-Váradon, Kolozsvárott, Marosvásárhelyen, Brassóban, Nagy-Szebenben, Déván, Temesvárott, Szegeden, Pécsett, Győrött, Szombathelyen, Fiuméban az erdőtörvény és az erdőgazdasági érdekek előmozditása érdekében tett intézkedések végrehajtására hivatottak.

Kopár területek beerdősitésének előmozditására az *állami csemetekertekből* erdei facsemeték ingyen osztatnak ki; állami támogatás nélkül foganatositott, sikerült erdősitések *jutalmaztatnak*.

M. kir. erdészeti akadémia Selmeczbányán erdőtisztekké képez ki érettségit tett egyéneket három éves tanfolyamon.

M. kir. erdőőri szakiskolák: Királyhalmán (Szeged mellett), *Vadászerdőn* (Temesvár mellett), *Liptó-Ujváron* és *Görgény-Szt.-Imrén* erdőőröket képeznek ki két éves tanfolyamon; felvételi kellékek: betöltött 17 éves és meg nem haladott 35 éves kor, ép, erős testalkat, elemi osztályok végzése, illetőleg irni-olvasni tudás.

M. kir. erdészeti kisérleti központi állomás Selmeczbányán és a *külső állomások: Királyhalmán, Vadászerdőn, Liptó-Ujváron* és *Görgény-Szent-Imrén* az erdőgazdaság körében felmerülő kérdéseknek kisérletek és tudományos kutatások utján való kideritésére szolgálnak.

VII. Mezőgazdasági munkásügy.

A földmivelésügyi m. kir. ministerium munkásügyi osztálya Budapesten (Földmivelésügyi ministeri palota) nyilvántartja a munkakereső munkásokat és a munkásokat szükségelő birtokosokat. Megkeresésre közli a munkások vagy munkakeresők czimét. A gazdasági munkások helyes irányban működő önsegélyző egyleteit a földmivelésügyi minister pénzbelileg, vagy könyvek átengedése által segélyezi.

A földmivelésügyi m. kir. ministerium telepitési osztálya Budapesten a települni óhajtóknak telepitési ügyekben tájékozást és utmutatást nyujt, a települni vágyókat és a meg nem szállott telephelyeket nyilvántartja.

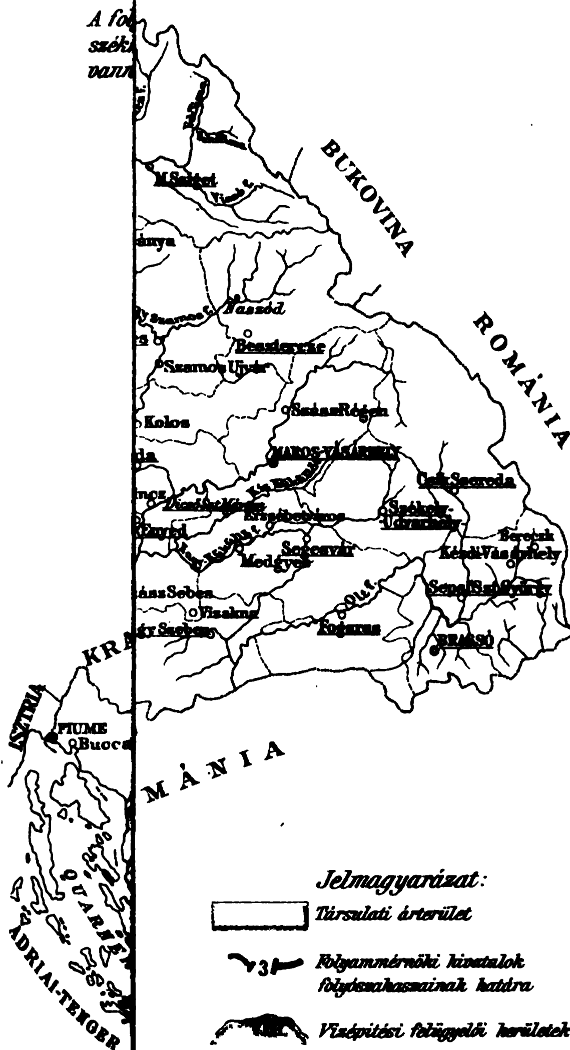
Mindezek az intézmények a szakmájukba vágó kérdésekben ugy szóbeli, mint irásbeli (nem bélyegköteles) megkeresésre ingyen és készséggel nyujtanak felvilágositást. Működésük, a mennyiben dijazás megemlitve nincs, dijtalan, ugyszintén dijtalan ez intézmények közegeinek helyszinre kiszállása, ha az közérdekből történik; magánérdekből a kiküldött napidijai és utiköltségei a megkereső felet terhelik. Az állatorvosi, gazdasági, szőlészeti, kertészeti, erdészeti akadémiákon, tanintézeteken és iskolákon a tanitás tandij fejében történik, de mindeniken rendszeresitve vannak tandijmentes és állami ugy magánösztöndijas helyek is.

A 16 M. K

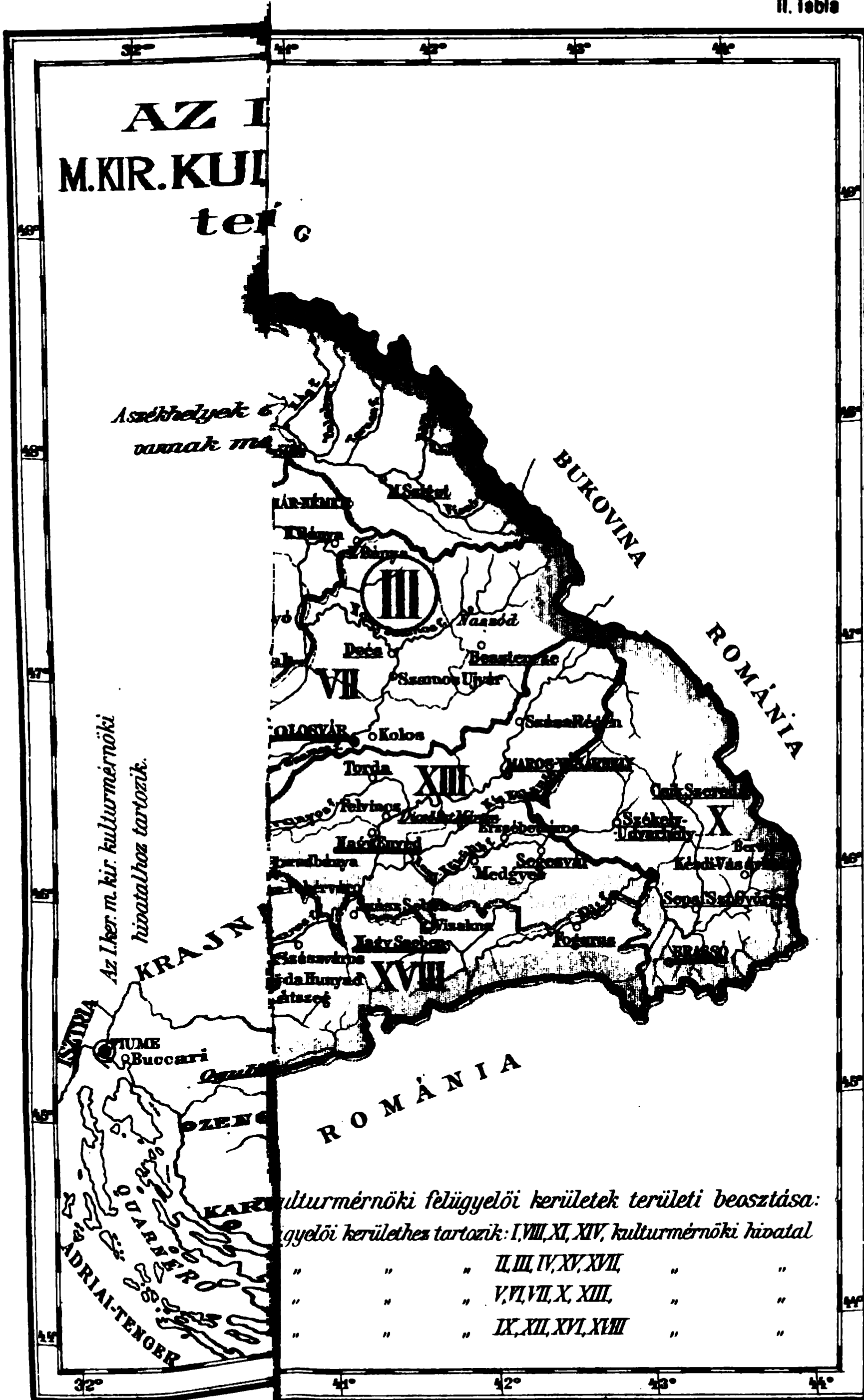
A 9 VIZ

I. Tábla

A fo
szék
vann

…icz és Társa Magyar földrajzi intézete Budapesten

Kogutowicz és Társa Magyar földrajzi intézete Budapesten